

Mindig van választás

Életpálya-tanácsadási rendszer kialakítása Magyarországon (TÁMOP 2.2.2.)

Külső szakmai értékelés - Nemzeti Pályaorientációs és
Pályatanácsadó Intézet (Cambridge, Egyesült Királyság)

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

Életpálya-tanácsadási rendszer kialakítása Magyarországon

**A Társadalmi Megújulás Operatív Program 2007-2013 2.2.2
Intézkedése első fázisának (2008-2010) külső szakmai értékelése**

A.G. Watts

**Nemzeti Pályaorientációs és Pályatanácsadó Intézet
Cambridge, Egyesült Királyság**

**A magyar fordítást készítette: Kövi György
Szakmai lektor: Dr. Borbély-Pecze Tibor Bors**

**TÁMOP 2.2.2 Programirányítás
Foglalkoztatási és Szociális Hivatal**

**Budapest
2010. június**

Vezetői összefoglaló.....	3
Köszönetnyilvánítás	7
1. A pályatanácsadás rendszere Magyarországon	9
A kezdetek	9
Iskolák.....	10
Felsőoktatás.....	12
Szakképzés	13
Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat	14
Egyéb szolgáltatások	15
A pályatanácsadók képzése.....	15
Szakmai szövetségek	16
A Nemzeti Pályaorientációs Tanács	16
A jelenlegi szolgáltatási rendszer erősségei és hiányosságai.....	17
2. A nemzetközi kontextus	20
A nemzetközi finanszírozású projektek hatása	20
Az ILO egyezmény.....	20
Az EU határozatai	21
Az OECD referencia-indexei	23
További kapcsolódó dokumentumok	24
3. A fejlesztési program.....	25
Az Új Magyarország Fejlesztési Terv	25
A TÁMOP 2.2.2 projekt	25
Életpályatanácsadói hálózat	26
Az életpályatanácsadói hálózat kiszélesítése	28
Támogatás az életpályatanácsadók számának növeléséhez.....	29
Új webportál.....	29
Szakmai normák	31
Egyéb stratégiai infrastrukturális kérdések	32
Kapcsolódás a TÁMOP más részeihez és más nemzeti stratégiákhoz.....	33
Tervek a következő fázisra	34
4. Megoldandó kérdések.....	36
Bevezetés	36
Rugalmasság	36
Hozzáférés vagy minőség	37
Központi szolgáltatás vagy decentralizált modell	39
Jövőbeni finanszírozási modellek	39
A webportál.....	40
Marketing	41
Egyéb kérdések	42
5. Konklúziók	43
Melléklet: A helyszíni látogatás programja	46

Az eredeti jelentés a 2010 májusában lezajlott egy hetes tereplátogatásra, valamint további egy hetes dokumentumelemzésre épülő külső értékelést követően 2010 júniusában készült el angol nyelven. A külső értékelést a TÁMOP 2.2.2. program rendelte meg. A külső értékelő személye tendereztetéssel került kiválasztásra. A magyar fordítást annak érdekében készítette el a programgazda, hogy 2011-től az e jelentésben megfogalmazott országértékelési szempontok az NPT mellett az NGM, NEFMI, NFM-NFÜ részéről széles körben beépülhessenek a tervezési és megvalósítási dokumentációkba.

Vezetői összefoglaló

A magyar Nemzeti Pályaorientációs Tanács (NPT) szakmai munkájához kötődő, a Magyar Kormány által elindított és a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH) által megvalósított **TÁMOP 2.2.2 „A pályaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” program** bármely ország tekintetében az egyik legszisztematikusabb kísérletnek számít, amely az állampolgárokat egész életükön át támogatni képes életpálya-tanácsadási rendszer infrastruktúrájának kiépítésére irányul. Ennek megfelelően széleskörű nemzetközi érdeklődésre tart számot.

A jelenlegi pályaorientációs rendszer Magyarországon az alábbiakból tevődik össze:

- részleges jelenlét az iskolában a pályaorientáció mint tantárgy, valamint az életpálya-építési készségek vonatkozásában,
- iskolán belüli egyéni pályaválasztási tanácsadás, osztályfőnöki órák keretében végzett felvilágosító munka, valamint iskolán kívüli külső szolgáltatások korlátozott jelenléte,
- valamennyi támogatás az ÁFSZ-től az iskolák részére főként pályainformáció nyújtása, tájékoztató tevékenység ellátása, a német BIZ modellre épülő Foglalkozási Információs Tanácsadók (FIT) látogatásai és az ország számos pontján rendezett nagy pályaválasztási kiállítások (PVK) formájában,
- egyre több karrier és alumni iroda a felsőfokú oktatási intézményekben, bár korlátozott munkatársi létszámmal és szakértelemmel
- fakultatív szolgáltatások az akkreditált felnőttképző intézményekben,
- részben kiszervezett munkatanácsadás az ÁFSZ-nél regisztrált álláskeresők és regisztrált együttműködők részére,
- korlátozott mértékű foglalkozási rehabilitáció a komplex esetek kezelésére,
- nemzeti pályaorientációs portál (www.epalya.hu és www.eletpalya.afsz.hu), valamint a EuroGuidance hálózati tagságból adódóan a Nemzeti Pályainformációs Központ működése (www.npk.hu)
- több önálló regionális/ágazati pályainformációs honlap mind az állami, mind a magán szektorban,
- néhány egyéb szolgáltató a magán szektorban, beleértve nem kormányzati szervezeteket és profit-orientált vállalkozásokat.

A rendszer a mai napig széttagolt és nem kellően fejlett.

A hatékonyabb életpálya-tanácsadási rendszer kidolgozása során Magyarországot az elmúlt két évtizedben jelentősen befolyásolták a **nemzetközi irányelvek és erőforrások**. Kiváltképp a kanadai és a németországi gyakorlatot és erőforrásokat használta fel, továbbá az alábbiak is befolyással voltak rá:

- az 1975. évi ILO egyezmény az emberi erőforrások fejlesztéséről,
- az EU Miniszterek Tanácsának 2004-ben és 2008-ban hozott két határozata az életút-támogató pályaorientáció rendszerének fejlesztéséről, az életpálya-tanácsadásról (LLG, Lifelong Guidance),
- az OECD pályaorientációs szakpolitikai értékelésében (Career Guidance Policy Review) kifejtett és utólag az OECD és az Európai Bizottság közösen kiadott szakpolitikai kézikönyvébe foglalt referencia-indexek.

A TÁMOP 2.2.2 „A pályaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” című kiemelt program **főbb ismérvei**:

- az új Nemzeti Pályaorientációs Portál (NPP) központi jelentősége mint olyan eszköze, amely összefogja a különböző adatbázisokat a végfelhasználói érdekek szerint, középpontba helyezi a felhasználói elektronikus portfóliót, közösen használható erőforrásbázist biztosít a pályaorientációs szolgálatok részére, és ezt a szolgáltatási palettát láthatóbbá teszi mind a szakmai közélet, mind a nagyközönség számára,
- a meglévő ágazati alapú szolgáltatásnyújtás keretein kívül működő életpálya-tanácsadói hálózat kiépítése,
- ennek a hálózatnak az összekapcsolása a megyei szintű pályaorientációs szakemberek megerősített hálózatával,
- képzés kidolgozása e hálózatok kiszélesítéséhez.

Ezekre a célokra jelentős programerőforrásokat fordítottak. A program irányítása hatékonyan és nagyon szakszerűen zajlik. Az elért eredmények különösen impozánsak a pályázati feltételek szabta megkötések fényében. Azáltal, hogy a Programvezető a program során felvetődött több lényegi kérdéssel doktori értekezést írt, szokatlanul mélyreható reflexivitás érvényesül a megvalósítás során.

A projektben zajló munka szorosan kapcsolódik számos **más stratégiai jelentőségű nemzeti kezdeményezéshez**, amelyet az NPT indított el. Ezek:

- szigorúbb szakmai követelményrendszer kidolgozása az életpálya-tanácsadás számára, ideértve a pályatanácsadást végző szakemberek nemzeti kompetencia-mátrixát is,
- a pályaorientáció jelenlegi jogszabályi háttérének és az erősítését segítő lehetőségeknek a feltárása,
- az életpálya-tanácsadás hatását és költséghatékonyágát alátámasztó nemzetközi bizonyítékok tanulmányozása és a projekt következő fázisában egy erre irányuló nagyszabású empirikus kutatás megtervezése,
- az életpálya-tanácsadás teljesítmény-indikátorainak kidolgozása,

- előzetes tanácskérői/felhasználói igényfelmérés (fókuszcsoportos kutatás formájában) a pályatanácsadás felhasználói megítéléséről, valamint minden oktatási alágazatot lefedő országos fogyasztói elégedettség felmérés tervezése.

Összességükben, az OECD pályaaorientációs szakpolitikai értékelésében megadott **normák** (benchmark) tükrében, a TÁMOP 2.2.2 program és az NPT kezdeményezései felölelik az életpálya-tanácsadás mind a tíz komponensét, amelyet az OECD-értékelés meghatároz. Ezen kívül érdemi választ adnak a szemlében kiemelt hat szakpolitikai kihívás többségére. Az utóbbiak közül az első kettő igényel további figyelmet. Ezek:

- biztosítani, hogy a forrásallokációs döntések kiemelt prioritásként kezeljék az olyan rendszereket, amelyek fejlesztik az önálló életpálya-építési készségeket és a pályainformációkat, továbbá hogy a szolgáltató rendszerek illeszkedjenek az egyéni – rövid és tartós – segítségnyújtás szintjeihez, az egyéni szükségletekhez és körülményekhez, mintsem azt feltételeznék, hogy mindenkinek intenzív egyéni pályatanácsadásra van szüksége,
- biztosítani a rendelkezésre álló szolgáltatástípusoknak és nyújtásuk módozatainak nagyobb sokszínűségét – ideértve a személyi állomány sokszínűségének szélesítését is –, az önsegítő módszerek szélesebb körű alkalmazását és az infokommunikációs technika (IKT) használatának integráltabb megközelítését.

Ez a két kérdés kiemelten fontos a program által fejlesztett infrastruktúra **fenntarthatóságának** vonatkozásában. A programon belül a megvalósítás jelenlegi modellje erősen professzionizált mintára épül, amelyben magasan kvalifikált pályatanácsadó szakemberek forrásigényes és ezért költséges beavatkozásokat végeznek. Az ilyen intervenciók elérhetővé tétele minden állampolgár számára az életük során két vagy akár három alkalommal tetemes erőforrásokat emészt fel, és talán irreális, ha jelentős részt állami forrásból akarják finanszírozni.

Olyan **ügyfélszegmentációs modell** kidolgozására van szükség, amellyel minden állampolgár esetében megbecsülhetők a pályafejlődéshez szükséges beavatkozások az életút során, és amely a forrásigényes intervenciók mellett a lehető legnagyobb hangsúlyt fekteti az iskolai tanterven belüli intervenciókra, miközben maximálisan kiaknázza a pályaaorientációs portált és a pályainformációs, foglalkozási információs központokat. Az életük adott szakaszában intenzív egyéni segítségre szorulókat kiszolgáló modell kialakítása mellett tisztázni kell, hogy a pályaaorientációs szakemberek milyen szerepet töltenek be ezeknek az intervencióknak a támogatásában.

A megfontolást igénylő egyéb **potenciális fejlesztési területek** az alábbiak:

- a fejlesztő program további fázisainak irányítása úgy, hogy biztosítsa egy fenntartható struktúra kifejlődését (valamint a fejlesztés lezárulta után a nemzeti forrásból történő működtetés)
- a pályatanácsadó szolgálat irodáinak a FIT mellé (vagy azok közelébe) és a szélesebb regionális hálózatok koordinátorai mellé telepítése, ezáltal gócpontok létrehozása a szélesebb hálózatok számára,

- egy olyan finanszírozási modell lehetőségének a megvizsgálása, amely révén fenntartható ez az alapszolgáltatás minden korosztályt ellátó életpálya-tanácsadási szolgáltatásként, támogatva a különféle ágazatokban működő helyi szintű pályatanácsadási szolgáltatókat (ideértve a minőségbiztosított, térítéses alapon működő magán szolgáltatókat is),
- webesített/telefonos távtanácsadás szükségességének és relatív költséghatékonyságának megvizsgálása,
- a végfelhasználók érdekeit szem előtt tartva a pályaorientációs portál minél nagyobb fokú integrálása, biztosítva, hogy az iskolaidő alatt a portálon minden fiatal kialakíthassa elektronikus portfólióját, amely alapforrásként fogja támogatni majdani élethosszig tartó karrierfejlődésüket,
- marketingstratégia kidolgozása, amely az állampolgárokat karrierjük fejlesztésére ösztönzi, és tudatosítja bennük az ehhez támogatást nyújtó életpálya-tanácsadás kínálta erőforrásokat,
- elemzőközpont létrehozása a jelenlegi TÁMOP 2.2.2 program megvalósító stáb által biztosított szellemi élvonal fenntartásához és kiterjesztéséhez.

Köszönetnyilvánítás

Számomra úgy tűnik, hogy széles nemzetközi érdeklődésre tart számot az a munka, amelyet Magyarországon az NTP irányításával és az Európai Szociális Alap finanszírozásával az életpálya-tanácsadási rendszer kidolgozása céljából végeznek. Jellegét tekintve nem mindennapi szisztematikussággal zajlik, és eközben igyekszik erőteljesen meríteni a nemzetközi tapasztalatokból. Egy olyan országban alkalmazzák ezt, amely az elmúlt húsz évben jelentős politikai változásokon ment keresztül, és ahol az életpálya-tanácsadási szolgáltatások ez ideig gyengén fejlettek voltak.

Kettős céloom volt ennek az értékelő jelentésnek a megírásával. Egyrészt remélem, segíteni fogja a magyarországi fejlesztési projektben résztvevőket munkájuk további fázisainak megtervezésében, másrészt remélhetőleg láthatóbbá teszi ezt a munkát a nemzetközi közönség számára.

A jelentés angol nyelvű dokumentumok áttekintésén, valamint egy 2010. májusban tett egyhetes helyszíni látogatáson alapul. Tudatában vagyok azoknak a jelentős korlátoknak, amelyek abból adódnak, hogy nem olvasok és beszélek magyarul. Ez kidomborítja annak mértékét, amennyire véleményem egy kívülállóé. Azonban számos meghatározó dokumentumot lefordítottak angol nyelvre. Segítség volt számomra az is, hogy sokan azok közül, akikkel találkoztam, tudtak és hajlandók voltak angolul társalogni, valamint az, hogy Borbély-Pecze Tibor, a TÁMOP 2.2.2 Programvezetője, aki minden megbeszélésre és látogatásra elkísért, kitűnő fordításokkal látott el.

A tanulmányút programja a jelentés mellékletében olvasható. A program az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, az Európai Szociális Alap Nemzeti Programirányító Iroda, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, a szociális partnerek és a főbb szakmai szövetségek és képző intézmények munkatársaival folytatott megbeszéléseket tartalmazott. A megbeszéléseken részt vett a Nemzeti Pályaorientációs Tanács elnöke és számos tagja is. Három pályatanácsadó szolgálatnál is tettem látogatást, amely, szerencsés véletlen folytán, egy osztrák és szlovák partnerek részvételével zajló határmenti projekt keretében jött létre.

Mindenkinek, akivel találkoztam, hálás vagyok azért a segítőkészségért, amivel válaszoltak a kérdéseimre. Külön köszönettel tartozom Borbély-Pecze Tibornak, aki az első számú hazai információforrás szerepét töltötte be az értékeléshez.

Tony Watts
Cambridge
2010. június

Tony Watts professzor az angliai Cambridge-ben működő Nemzeti Pályaorientációs és Pályatanácsadó Intézet (NICEC) egyik alapító tagja és örökös elnöke, valamint a Canterbury Christ Church Egyetem és a Derby Egyetem vendégprofesszora. 1975 és 2001 között a NICEC igazgatója volt. 2001/02-ben a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek (OECD) dolgozott Párizsban, ahol Richard Sweettel együtt közösen koordinálták az OECD által végzett pályaorientációs szakpolitikai értékelést. Később a Világbank, az Európai Bizottság és az Európai Képzési Alapítvány részére szakértőként tevékenykedett az OECD szemle módszertanának 55 országra történő kiterjesztésében. Az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN) szakértő tanácsadója, továbbá a Nemzetközi Karrierfejlesztési és Szakpolitikai Központ (ICCDPP) igazgatósági tagja.

1. A pályatanácsadás rendszere Magyarországon

A kezdetek

1.1 A magyarországi pályatanácsadás gyökerei több mint egy évszázadra nyúlnak vissza. Az első szakmai publikációk az 1890-es években jelentek meg. Az 1921-ben elindított kezdeményezést követően 1927-ben Budapesten megnyílt az első Pályaválasztási Tanácsadó Intézet. Ez azonban megszűnt. Később, a második világháború utáni időszakban, a szocialista tervgazdaság idején a szolgáltatások hosszú éveken keresztül szüneteltek.¹

1.2 Azonban a korai 1970-es években, a „gulyáskommunizmus” időszakában lazítottak a gazdaság- és a szociálpolitikán.² 1971-ben a 1029/1971 sz. kormányrendelettel létrejött egy országos pályaválasztási hálózat, ami azután a Munkaügyi Minisztérium égisze alatt az Országos Pályaválasztási Tanácsadó Intézet (OPTI) és az ezt irányító Országos Pályaválasztási Tanács (később Országos Pályaválasztási Bizottság) megalakulásához vezetett. A szolgáltatások végzését a megyei pályaválasztási tanácsadó intézetekhez rendelték, amelyek főként az iskolások pályaválasztásával foglalkoztak.³ Az 1980-as évek elejére mintegy 1000 fő dolgozott a pályaválasztási tanácsadásban, közöttük 600 olyan tanár, közgazdász, szociológus és pszichológus, aki pályaválasztási tanácsadó munka melletti tovább képzésben részesült.⁴

1.3 1983-tól a Budapesten kívüli megyei intézményeket összevonták a pedagógiai intézetekkel, amelyek az iskolákat támogatták szolgáltatásaikkal az Országos Pedagógiai Intézet irányítása alatt (amely az Oktatási Minisztériumhoz tartozott). Ezekben az intézetekben folyamatosan fogyatkozó szakfeladati létszám mellett a 80-as évek végére rendszerint egy-két fő szakképzett munkatárs látta el a pályaválasztási tanácsadási funkciókat, amelyek részben szolgáltatásnyújtáshoz, részben az iskolai támogatáshoz kapcsolódtak. A megyék között jelentős különbségek voltak. 1989/90-re, az államszocializmus időszakának végére, megszűnt a pályaválasztás független intézményi struktúrája és szakmai hálózata. A hivatásos pályaválasztási tanácsadói állomány ekkor mindössze 400 főből állt, akik különböző intézményekbe szóródtak szét.

1.4 A piactudományokra történő átmenettel a munkaerőpiac olajozott működésének és a növekvő munkanélküliség kezelésének szükséglete 1991-ben életre hívta a Munkaügyi Minisztérium alá tartozó Állami Foglalkoztatási Szolgálatot (ÁFSZ). A szolgálat foglalkoztatott jónéhányat azok közül, akik korábban megyei pályaválasztási tanácsadóként dolgoztak. A későbbi Foglalkoztatási Törvény a munka és pályaválasztási tanácsadást a szolgálat egyik funkciójaként

¹ Benedek, A. (2006). Pályorientáció és pályatanácsadás Magyarországon, 1. oldal. A Harmadik Nemzetközi Karrierfejlesztési és Állami Szakpolitikai Szimpóziumra készült előadás (Sydney, április 21-24.)

² Bozóki, A. és Simon, E. (2010). Magyarország 1989 óta. In Ramet, S.P. (szerk.): *Közép- és Kelet-Európa politikája 1989 óta*, Cambridge: Cambridge University Press.

³ Borbély-Pecze, T.B. (2008). Pályatanácsadási szolgáltatások a kötelező oktatás és a szakképzés rendszerében Magyarországon: új trendek és égető kérdések. A mannheimi Alkalmazott Munkaügyi Tudományok Egyetemének „A pályatanácsadás professzionalizációja” c. nemzetközi konferenciájára (Mannheim, április 17-18.) készült előadás.

⁴ Pályorientáció és pályatanácsadás Magyarországon, 1. oldal. A Harmadik Nemzetközi Karrierfejlesztési és Állami Szakpolitikai Szimpóziumra készült előadás (Sydney, április 21-24.)

jelölte meg. Ennek megfelelően az ÁFSZ a közelmúlt fejlesztéseiben jellemzően kezdeményező szerepet játszott, bár a Nemzeti Pályaorientációs Tanács tevékenységébe egyre inkább bevonták az Oktatási és Kulturális Minisztériumot is.

Iskolák

1.5 1998 óta a tanköteles időszak tartama 12 év, 6 és 18 éves kor között. Az alapfokú oktatást, amely 14 éves korig tart, az általános iskolákban végzik két négyéves ciklusban. Ezután a tanulók és szüleik háromféle közép fokú tanintézmény közül választhatnak. Ezek:

- szakiskola
- szakközépiskola
- gimnázium.

A szakközépiskolás és a gimnazista tanulók érettségi vizsgát tesznek, a szakiskolások nem. A szakiskolákban továbbtanulók aránya folyamatosan csökken: 2008/09-ben a diákok 26%-a szakiskolás, 37%-a szakközépiskolás, 37%-a pedig gimnazista volt.⁵

1.6 Tehát az első fontos iskola és pályaválasztási állomás a legtöbb tanuló esetében 14 éves korban van (néhány esetben ennél korábban: a korcsoport mintegy 6%-a hat- vagy nyolcosztályos gimnáziumba jár, amely 12, illetve 10 éves korban kezdődik). A szülők fontos szerepet játszanak ezekben a döntésekben, amelyek alapját főként az iskolától kapott információk képezik. Az iskolán belül az osztályfőnöknek van kiemelt szerepe, aki általában heti egy-két órában találkozik a tanulókkal, és az a feladata, hogy a többi tanártól informálódjon az előmenetelükről.

1.7 Akik szakiskolába iratkoznak, azok esetében a tanterv a 9. osztályban általános jellegű, a szűkebb szakmaválasztás a 11. osztályban történik: az utóbbi gyakorlati képzést foglalhat magába, amely (esetleg tanulószervezés keretében) üzemekben vagy az iskolai műhelyekben zajlik.⁶ A 9. osztályos tanterv 74 órányi szakmai orientációt foglal magába: ez elvileg lehetőséget nyújt a pályaismeretoktatásra, ideértve a szakmai útvonalakkal és az általuk kínált karrierkilátásokkal való ismerkedést is. Azonban a gyakorlatban az e célra elkülönített tanórákat gyakran a technikatanárok, vagy más szakos tanárok használják fel a tanulók manuális készségeinek és anyagismeretének fejlesztésére. Ezen kívül a tanulóknak általában már a beiratkozást követően ki kell választaniuk a szakmai útvonalat: vagyis ehhez a választáshoz már az általános iskolában részesülniük kell pályaismereti felkészítésben és pályaaorientációban.

1.8 A pályaaorientáció hivatalosan a Nemzeti Alaptanterv (NAT) részét képezi, iskolatípustól függetlenül. Az első változatban (1995) a technika és háztartástan mint „életvezetési és gyakorlati készségek” részét képezte, és az 1. évtől fölfelé változó óraszámot kapott. A módosított változatban (2003) a „kiemelt fejlesztési feladatok” közé sorolták, és nagyobb hangsúlyt kapott a társas és állampolgári készségeknek, a rugalmasságnak, a bizonytalanság kezelésének, a puha

⁵ Cedefop (2009). A szakképzés Magyarországon: Országjelentés, 41. oldal. Thessaloniki: Cedefop.

⁶ Egy új programban a szakiskolák most 87 szakmában gyorsított tanmenetet tartanak, amelyekben a specializáció korábban kezdődik, és lehetővé teszi, hogy a tanulók 17 éves korukra sikeresen megszerezzék a szakmunkásbizonyítványt, és kiléphessenek a munkaerőpiacra. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium tájékoztatása szerint a szakiskolás tanulók mintegy 10%-a jelentkezett ilyen a kurzusokra a 2010/11-es tanévben.

készségeknek és az alapkészségeknek a fejlesztése. A legújabb verzióban (2007) a kulcskompetenciák között kapott helyet, ideértve a tanulási készségek, a társas és állampolgári kompetenciák, valamint a kezdeményező és vállalkozó szellem fejlesztését.⁷ A pályaaorientáció mint tevékenység a hatályos NAT kiemelt fejlesztési feladatai között kapott helyet.

1.9 2004 és 2008 között egy olyan tantervfejlesztési projekt zajlott le, amely specifikusan a „karrierépítésre” (azaz az életpályaépítési készségek fejlesztésére) helyezte a hangsúlyt végig az 1-12. évfolyamok során, különös tekintettel a 7-10. évfolyamokra. Ehhez – kapcsolódva a kompetencia alapú tanterv felé történő elmozdulás koncepciójához – az Európai Szociális Alap biztosított társfinanszírozást a HEFOP 2004-2008 3.1.1 intézkedés keretében, amelyben 600 iskola, 800 tanár és 105 000 tanuló volt érintett. A projektet megelőzte a kanadai *The Real Game* (A valós játék) pályaaorientációs programcsomag egyik szériájának adaptációs kísérleti bevezetése, és az életpálya-építést nagyrészt tanterven átívelő és tanterven kívüli szolgáltatásként kezelte. Valamennyi figyelmet szentelt a pályaismeret mint önálló tárgy oktatásának, de a fenntartásáról nem gondoskodott, és nem biztosított szisztematikus képzést a program fenntartható működéséhez. Az Educatio Kht. által a legújabb NAT-tal összefüggésben végzett tantervfejlesztés három területet határoz meg az életpálya-építési kompetenciák fejlesztéséhez az 1-12. évfolyam során: az önálló pályaaorientációs órákat, az egész tanterven átívelő tevékenységeket és a tanterven kívüli tevékenységeket. Ezek azonban még nem épültek be szervesen a legtöbb iskola napi gyakorlatába.

1.10 Ami az egyéni segítségnyújtást illeti, ez a segítség jórészt az osztályfőnököknél érhető el, elsősorban az osztályfőnöki órák keretében. Ez különösen a felsőfokú oktatásban vagy a szakképzésben továbbtanulók segítségét foglalja magába a szakok kiválasztásában. Egy 2009-es felmérés szerint az aktív tanárok 57%-a osztályfőnök, akik heti átlagban 3 órát fordítanak az osztályfőnöki teendők ellátására.⁸

1.11 Az iskolai pályatanácsadáshoz támogatás elvileg a megyei önkormányzatok szerződött partnereitől vehető igénybe (ld. a fenti 1.3 bekezdést). Azonban az 1993. évi közoktatási törvény 21. cikke szerint a szerepük számos különféle funkciót magába foglal, ideértve a terápiás tanácsadást, a gyógypedagógiai és a logopédiai tanácsadást, fejlesztést így a továbbtanulási és pályaválasztási tevékenység gyakran háttérbe szorul. Ráadásul sok területen az önkormányzatok költségcsökkentés céljából kiszervezik ezeket a szolgáltatásokat (az alaptámogatás mértéke továbbtanulási és pályaválasztási szolgáltatásokra tanulónként évi 2000 Ft). Ennek eredményeként az ezeknél az intézményeknél működő pályatanácsadók száma továbbra is rendszerint egy-két főre korlátozódik, akikre sok iskola jut. A szolgáltatásaik jellegéről és kiterjedtségéről az Oktatási Hivatal nem gyűjt adatokat.

1.12 Az ÁFSZ-nél is elérhető valamennyi támogatás (ld. az 1.22 bekezdést lent). Ez azonban jellemzően iskolai tájékoztató órák tartására és a FIT-ek meglátogatására korlátozódik (1.23-1.25

⁷ Borbély-Pecze, T.B. (2008). Pályatanácsadási szolgáltatások a kötelező oktatás és a szakképzés rendszerében Magyarországon: új trendek és égető kérdések. A mannheimi Alkalmazott Munkaügyi Tudományok Egyetemének „A pályatanácsadás professzionizációja” c. nemzetközi konferenciájára (Mannheim, április 17-18.) készült előadás.

⁸ Idézte: Borbély-Pecze, T.B. (2010). *A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei*, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar.

bekezdések), továbbá a szolgálat által szervezett pályaválasztási kiállítások és állásbörzék látogatására (1.26 bekezdés).⁹

Felsőoktatás

1.13 Eltekintve az karrier- és állásbörzéktől, amelyeket néhány intézmény szervezett, a múltban a pályatanácsadás fejletlen volt a felsőoktatásban.¹⁰ Azonban az ESZA finanszírozású 2004-2006-os Regionális Fejlesztési Operatív Program, azt megelőzően pedig a Soros Alapítvány, biztosított valamennyi forrást a pályatanácsadás kiépítésére a felsőoktatásban.

1.14 Újabbban, a 2006. évi felsőoktatási törvény szerint a hallgató joga, hogy „a tanulmányi és az életpálya-tanácsadást részére megszervezzék, és a szolgáltatásait igénybe vegye” (46(3k) cikk). A törvény kimondja továbbá, hogy az államilag finanszírozott hallgatók számára rendelkezésre álló szolgáltatások magukba foglalják a „tanulmányi és életpálya-tanácsadást” (125(1e) cikk). Ennek a szolgáltatásnak a monitorozása azonban egyetlen kérdésre korlátozódik az intézményi akkreditációt megelőző önértékelési folyamatban. Nincs hivatalos adatgyűjtés arról, hogy milyen mértékben teljesül ez a törvényi követelmény.

1.15 A Cedefop Szakképzési Jelentéséből (2009) az derült ki, hogy 80 intézmény rendelkezik karrierközponttal, a felsőoktatási intézmények 40%-a viszont nem.¹¹ Mivel azonban Magyarországon 72 hivatalosan elismert felsőoktatási intézmény működik, úgy tűnik, ezek az adatok más típusú intézményeket is magukba foglalnak. Az egyik karrierközpont vezetője szerint a 70 intézményből 35-ben működik karrierközpont, azonban legtöbbjükben egy-két fős személyi állomány jut nagy diáklétszámra. Mindössze 8-10 rendelkezik érdemi szolgáltatásokkal, és még azok is nagyon korlátozottak olyan országokhoz képest, mint az Egyesült Királyság.¹²

1.16 Sok karrierközpont szoros kapcsolatban áll a hallgatói önkormányzatokkal (amelyek jelentős hatalommal bíró testületek Magyarországon, és a felsőoktatási törvény értelmében az állam finanszírozza őket), és forrásaikat részben vagy egészben innen kapják. Munkájuk nagyrészt a tanulmányi utakkal és a kreditekkel kapcsolatos tanulmányi tanácsadáshoz kapcsolódik. Némelyek a végzett hallgatókkal építik a kapcsolatokat, és honlapjaikon keresztül részben folyamatos pályaorientációs támogatást kínálnak, részben a jelenlegi hallgatóknak szolgálnak gyakorlati munkalehetőségek forrásaként, részben pedig az intézmények részére a jövőbeni finanszírozás potenciális forrásai.

1.17 A diplomások karrierjének alakulására vonatkozó adatok gyűjtése és közzététele (diplomás pályakövetés rendszerének kialakítása, TÁMOP 4.1.1. és TÁMOP 4.1.3. programok) iránt újabbban megnyilvánuló figyelem (ld. a 3.38-3.39 bekezdéseket) ösztönzőleg hathat az intézményekre ahhoz, hogy a jövőben jobban támogassák a karrierközpontokat.

⁹ A támogatás mértéke sokkal korlátozottabb, mint a német rendszerben, amelyre az ÁFSZ iskolai szolgáltatásai épülnek. Vö. Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2002). *Az OECD pályaorientációs szakpolitikai értékelése: Németország bemutatása*, 15. bekezdés. Paris: OECD.

¹⁰ Zachár, L., Kiszter, I. és Vladiszavljev, A. (2003). Magyarország. In Sultana, R.G. (2003). *A pályatanácsadási szakpolitika értékelése 11 csatlakozó és tagjelölt országban*, 56. oldal. Torino: Európai Képzési Alapítvány.

¹¹ Cedefop (2009). *A szakképzés Magyarországon: Országjelentés*, 81. és 83-84. oldal. Thessaloniki: Cedefop

¹² A győri Széchenyi Egyetem karrierközpontjában tett látogatáson kapott információ.

Szakképzés

1.18 A fenti *Iskolák* fejezetben tárgyalt szakiskolák és szakközépiskolák (1.5 bekezdés) a szakképzési rendszer részét képezik abban az értelemben, hogy a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, míg az általános iskolák, a gimnáziumok és a felsőoktatási intézmények az Oktatási és Művelődési Minisztérium égisze alá tartoznak¹³. A szakközépiskolai kurzusok általában a 12. évfolyam után is folytatódnak a 13., 14. sőt a 15. évfolyamon is. E szakképzési intézmények némelyikét nemrég térségi integrált szakképző központokba (TISZK) vonták össze, amelyekből jelenleg 84 működik, és amelyek megkönnyítik a kurzusok közötti átjárást, valamint korszerű gyakorlati képzést biztosítanak: közülük 47-et önkormányzatok tartanak fenn, a többit civil és magán szervezetek működtetik.

1.19 Emellett a szakképzési rendszerbe egy sor érettségi utáni képzés is beletartozik. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium¹⁴ alá tartozik kilenc Regionális Képző Központ, amelyek eredetileg 1989 és 1996 között jöttek létre a Világbank támogatásával. Ezek a központok felnőttek képzését és átképzését végzik, amihez pályainformáció-/foglalkozási információ-nyújtás és munkavállalási tanácsadási szolgáltatások is társulnak.

1.20 A nem iskolarendszerű tanulmányokat folytató felnőttképző programok esetében, amelyek főként a munkanélküliekre és a gazdaságilag inaktív emberekre irányulnak, a 2001. évi felnőttképzési törvény kötelezővé tette a felnőttképzési tanácsadást, az álláskereső tanácsadást és az elhelyezkedési tanácsadást, mint a felnőttképző intézmény akkreditációjához szükséges választható felnőttképzési szolgáltatásokat. Ez több mint 1500 akkreditált felnőttképző intézményre vonatkozott, és kötelezővé tette az életpálya-tanácsadáshoz és a foglalkoztatáshoz kapcsolódó szolgáltatások biztosítását, ami főleg pályainformációs és álláskereső tanácsadási feladatokat jelentett.¹⁵ Ez a követelmény mára lazább lett. Több (profit-orientált és non-profit) felnőttképző intézmény a képzési programok mellett pályatanácsadási szolgáltatásokat is nyújt, de erre már nem köteleles.¹⁶

1.21 A szakképzési rendszer egy másik fontos részének finanszírozása a munkáltatók által fizetett 1,5% mértékű szakképzési hozzájárulásból történik. A munkáltatók saját képzési programjukra visszaigényelhetik ezt a járulékot, de *magára* a pályatanácsadási szolgáltatásra nem. A munkaviszonyban állók karrierfejlesztése nagyrészt a multinacionális vállalatokra korlátozódik, és megoldatlan szakpolitikai probléma.¹⁷ Óriási és fontos célcsoportról van szó: Magyarországon mintegy 3,7 millió ember van foglalkoztatott, szemben a 600000 regisztrált munkanélkülivel és az 1,8 millió diákkal. Ebben az összefüggésben érdekes, hogy a Szent István Egyetem Gazdasági és Társadalomtudományi Karán az emberi erőforrás tanácsadó mesterképzés, amely részben arra

¹³ A jelentés elkészítését követően módosuló kormányzati struktúrában a fent leírt megosztás fennmaradt, de a két felelős minisztérium: a szakképzés és felnőttképzés vonatkozásában a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM), a közoktatás és felsőoktatás tekintetében a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI)

¹⁴ Jelenleg a KIM alá.

¹⁵ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról, 8. és 12. oldal, Budapest

¹⁶ Cedefop (2009). A szakképzés Magyarországon: Országjelentés, 82. oldal. Thessaloniki: Cedefop..

¹⁷ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról, 13. oldal, Budapest.

irányul, hogy a hallgatókat vállalati humánpolitikai munkára készítse fel, lényegében mester szintű pályatanácsadó szakemberképzést jelent és pályaelméleti és pályatervezési modulokat is magába foglal: hasonló programokat kínál négy másik egyetem is (Debrecen, Gödöllő, Győr, Pécs). Ezen kívül fokozódó érdeklődés mutatkozik egy-két szakszervezet részéről az iránt, hogy – egy, az EU és a Munkaerőpiaci Alap által finanszírozott projekthez kapcsolódóan – tagjai részére pályainformációs tanácsadási szolgáltatásokat nyújtson. Fontos azonban megjegyezni, hogy a magyar dolgozók mindössze 13-14%-a szakszervezeti tag. Továbbá a magyar munkaerő nagy többsége kisvállalatoknál dolgozik, amelyek közül sok tíznél kevesebb főt foglalkoztat.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat

1.22 Az Állami Foglalkoztatási Szolgálatot (ÁFSZ), amely a Foglalkoztatási és Szociális Hivatalból és a Munkaügyi Központok hálózatából áll, az 1991. évi foglalkoztatási törvény hozta létre. Alapfeladata az álláskeresői járadék és segély biztosítása, a közvetítés és számos aktív foglalkoztatás-politikai eszköz működtetése, ideértve képzési programokat, közmunka programokat és álláskereső klubokat, ez utóbbiak közül sokat kiszervezett civil és magán szervezetekhez. Emellett működteti a munkaügyi kirendeltségeket, és egyre inkább átalakult szolgáltató szervezetté. A 2000-ben módosított foglalkoztatási törvény értelmében minden magyar állampolgárnak joga van az ÁFSZ-hez fordulni humán szolgáltatásokért. A meghatározott szolgáltatások a pályatanácsadás mellett munkavállalási és álláskeresői tanácsadást is magukba foglalnak. Ezen kívül az ÁFSZ a közoktatásban – kiváltképp a szakképzésben – tanuló diákoknak nyújtott pályatanácsadásban is részt vesz (ld. az 1.12 bekezdést).

1.23 Egy a Világbank támogatásával az 1990-es évek elején bevezetett program részeként az ÁFSZ-en belül munkavállalási tanácsadási szolgáltatást hoztak létre, amely jórészt a német modellre alapult. A német BIZ rendszer mintájára foglalkoztatási információs és tanácsadó (FIT) központokat alakítottak ki a hozzájuk tartozó különféle forrásokkal – ideértve a szakmabemutató filmeket és mappákat is –, később internet hozzáféréssel. Emellett a gödöllői Szent István Egyetemen képzés indult a Szövetségi Foglalkoztatási Ügynökség mannheimi Alkalmazott Munkaügyi Tudományok Egyetemének programja, valamint a kanadai munkavállalásitanácsadó-képzési modell és a hazai rendszerváltás előtti gyakorlat alapján.

1.24 E fejlesztésekhez kapcsolódóan magyarországi felhasználásra 1996-ban és 2000-ben adaptálták a kanadai Choices számítógépes pályatanácsadó rendszert. 1999-ben Nemzeti Pályainformációs Központot (NPK) hoztak létre a *Euroguidance* központok európai uniós hálózatának részeként: feladatai közé tartozott a nemzeti adatbázisok fejlesztése az oktatási és képzési lehetőségekről. 2004 óta Magyarország az Európai Foglalkoztatási Szolgálat (EURES) hálózatának is tagja. Később EU PHARE finanszírozásból három régióban részesültek támogatásban a megyei Munkaügyi Központok által irányított fejlesztési projektek: ezek a projektek pályainformációs továbbképzéseket és három weblap fejlesztését is magukba foglalták. Az utóbbiakat 2005 után összevonták egy országos, az FSZH által működtetett pályaaorientációs portálba (www.epalya.hu), amely 2005 óta az ÁFSZ fő webesített pályainformációs és pályatanácsadási szolgáltatásaként funkcionál. Emellett az ESZA finanszírozású HEFOP 2004-2008 1.2 Intézkedés részeként jelentős mértékben frissítették a FIT központokban meglévő filmeket és mappákat; a további frissítés a (3. fejezetben tárgyalandó) TÁMOP 2.2.2 projekt keretében történik.

1.25 Az ÁFSZ kezdetben megyei alapon szerveződött 20 Megyei Munkaügyi Központtal, amelyek a helyi kirendeltségekre támaszkodtak. Fokozatosan mindegyik megyei központnál kialakították FIT-et. 2007-től a szervezet struktúráját immár regionalizálták, így a 20 megyei központ helyett most 7 regionális központ működik 2010 végéig. Jelenleg mintegy 100 olyan egyterű kirendeltség van, ahová ezek a források telepíthetők. A terv az, hogy a FIT-ek filmjeit, mappáit és kioszkjait ezekhez helyezik el, amely a HEFOP 1.2. program 2008-as zárásával megtörtént. E kirendeltségek nem mindegyike biztosít munkavállalási tanácsadási szolgáltatásokat: egy 2006-ban megjelent jelentés szerint az összes kirendeltségnél mindösszesen csupán 119 munkavállalási és pályatanácsadó dolgozik.¹⁸ Mivel a mostani gazdasági válság miatt megnőtt a munkanélküliség, a FIT-ből néhány munkatársat áthelyeztek a „frontvonalba”, ahol a munkanélküliek regisztrációját, ellátását végzik.

1.26 Az ÁFSZ regionális hivatalainak feladata pályaválasztási kiállítások szervezése is az ország különböző pontjain. Számuk régióként 6 és 14 között van, és 2009-ben összesen 117739 látogató kereste fel őket. Közülük 64985-en általános iskolából, 20987-en középiskolából, 1948-an pedig a felsőoktatásból érkeztek; 17534-en szülők, 6111-en tanárok voltak. A kiállítók között munkáltatók, szakmai szövetségek, kamarák, valamint oktatási és képzési intézmények szerepeltek.

Egyéb szolgáltatások

1.27 A TÁMOP 2.2.2 pályázat az egyik kiemelt célcsoportként a magán karriertanácsadókat (coaching stb.) sorolja fel.¹⁹ Jelenleg nem állnak rendelkezésre adatok sem a magán szereplők (piaci és non-profit) létszámáról, sem szakmai felkészültségükről.

1.28 A Cedefop jelentés szerint a megyei művelődési központok valamint a családsegítő és gyermekvédelmi szolgálatok is végeznek valamilyen pályatanácsadási szolgáltatást.²⁰

1.29 A tereplátogatás részeként (ld. a Mellékletet) felkerestük a Magyar Máltai Szeretetszolgálat győri központját is. Ők rehabilitációs szolgáltatásokat nyújtanak fogyatékos emberek részére, amelyek munkavállalási tanácsadási elemeket is tartalmaznak. A központ egyik példája azon számos civil szervezetnek, amelyek szolgáltatásai pályatanácsadási komponenseket is magukba foglalnak. Ezek a szolgáltatások gyakran informálisabb kapcsolatot tesznek lehetővé az ügyfelekkel, mint a hivatalos szolgáltatások: ebben az esetben ezt az érkezésünkkor zajló csocsómérkőzés szimbolizálta a szolgálatnál, amely egy bevásárlóközpontban működik.

A pályatanácsadók képzése

1.30 A gödöllői Szent István Egyetem képzése mellett (ld. a fenti 1.23 bekezdést) a magyar egyetemeken számos szak indult, amely pályatanácsadókat képez. Az európai uniós bolognai

¹⁸ Benedek, A. (2006). Pályorientáció és pályatanácsadás Magyarországon, 6. oldal. A Harmadik Nemzetközi Karrierfejlesztési és Állami Szakpolitikai Szimpóziumra készült előadás (Sydney, április 21-24.)

¹⁹ Borbély-Pecze, T.B., Ilok, M., Kovács, T., Punczman, M., Raposa, B. & Répáczki, R. (2009). *Mindig van választásod – Pályorientációs tanácsadók szakmai protokollja*. 20. oldal, Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest

²⁰ Cedefop (2009). *A szakképzés Magyarországon: Országjelentés*, 82. oldal. Thessaloniki: Cedefop

folyamat 2005-2006 során történt magyarországi bevezetését követően több egyetem indított alapszakos képzés mellett munkavállalási tanácsadó minor szakot. A 2009-2010-es tanévben ilyen szakot kínált a gödöllői Szent István Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem is. Emellett az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen felvehető a 4 féléves diáktanácsadó szakirányú továbbképzés hármas specializációs iránnyal (közoktatás, szakképzés és a felsőoktatás); ugyanezen az egyetemen 5 féléves tanácsadó pszichológus munka szakirányú szakosító indult pszichológusok részére. Ezen kívül, mint már szó volt róla (1.21 bekezdés), több egyetem az emberi erőforrás tanácsadó mesterszakon kínál pályatanácsadási modulokat.

1.31 Vannak továbbá kurzusok tanárok részére is, ideértve a gödöllői Szent István Egyetem négyféléves posztgraduális kurzusát, amely tanári mestervizsgával párosítható pályaaorientációs tanár végzettséget kínál. A Szegedi Egyetem pedig másodtanári mesterszakot indított pályaaorientációból 60 ECTS értékben.

1.32 Ezeknek és a többi hasonló kurzusnak a jellege nagymértékben eltérő. Egyesek erősen pszichológiai irányultságúak, mások pedagógiai-andragógiai jellegűek. Némelyek komoly figyelmet szentelnek a munkaerőpiaci ismereteknek, mások nem. Szükség van e kurzusok feltérképezésére azoknak a kompetenciáknak a tükrében, amelyeket fejleszteni kívánnak (vö. a 3.30 fejezettel).

1.33 Az életpálya-építés mint kompetencia-terület integrálása a tanárképzésbe a 7 évente 120 óra kötelező továbbképzés bevezetésével vált lehetővé, amihez az iskoláknak akciótervet kellett készíteniük, hogy megfeleljenek ennek az előírásnak. Az ezekben a tervekbe foglalt pályaaorientációs képzés iskolánként évente egy-két tanár részére volt biztosítható (szakosodási modell), vagy minden tanár részére (azon az alapon, hogy osztályfőnökként és/vagy szaktanárként mindannyian érintettek a pályaaorientációban).

1.34 A felsőoktatásban működő karrierközpontok munkatársai részére részidős képzés áll rendelkezésre, amit a hallgatói önkormányzat biztosít. Azonban ez nem kötelező, és nem ad hivatalos képesítést.

Szakmai szövetségek

1.35 A Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület (FETA) a diáktanácsadók és a diáktanácsadási szolgáltatások szövetsége. Mintegy 500 tagja van, azonban nem kizárólag a felsőoktatásból, hanem a szövetség a terápiás és a pályatanácsadás területét is felöleli. Ezen kívül – a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának (HÖÖK) égisze alatt – egy karrier kerekasztal fórum is működik a felsőoktatási öregdiák és karrier központok részére. Emellett 1999-ben létrejött egy pályatanácsadói szövetség (Kontakt Alapítvány), amely mintegy 100 kizárólag pályatanácsadással foglalkozó szakképzett tagot számlál különböző szervezetek – úgymint iskolák, az ÁFSZ, civil szervezetek és profit-orientált szervezetek – köréből, és egy Tanácsadó Klubot is működtet, amely segíti a hallgatókat tanulmányaik teljesítésében.

A Nemzeti Pályaaorientációs Tanács

1.36 A magyar Nemzeti Pályaaorientációs Tanács (NPT) 2008 januárjában alakult meg. Tagjai közé az alábbiak tartoznak:

- Szociális és Munkaügyi Minisztérium²¹ (egy-egy fő a szakképzés ill. felnőttképzés részéről)
- Oktatási és Kulturális Minisztérium²² (egy-egy fő a közoktatás és felsőoktatás részéről)
- Oktatási Hivatal
- Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet.
- Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (két fő) mint az NPT titkárságát is ellátó szerv
- Kontakt Pályatanácsadó Alapítvány
- Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület (ez utóbbi kettő, mint szakmai civil szervezet)
- Országos Érdekegyeztető Tanács (egy-egy fő a munkaadói és a munkavállalói oldalról)

1.37 Az NPT évente négy alkalommal ülésezik, ezen kívül további albizottsági és ad hoc munkacsoport ülések zajlanak. A Titkárságnak az FSZH biztosít helyet. Az NPT finanszírozását a Munkaerőpiaci Alap garantálja. A Tanács fő célja az életpálya-tanácsadási szakpolitika fejlesztése és előmozdítása. A Tanács csak konzultációs és szakmai javaslatalkotó joggal rendelkezik, ez utóbbi eszköze a tanácsi szakmai állásfoglalás megjelentetése. A Tanács tripartit szervezet. Az ország hivatalosan az NPT-n keresztül kapcsolódik az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózathoz (ELGPN).

1.38 A Tanács együttműködést kezdeményezett két jelentős minisztérium (az oktatási és a munkaügyi tárca) és az államigazgatás országos, regionális és helyi szintjei között. Emellett a szociális partnerek fokozottabb bevonására is törekszik. Az utóbbi tevékenységet a közelmúltban úgy terjesztette ki, hogy találkozót szervezett, ahol a Tanács munkáját ismertette a kilenc munkaadói és a hat szakszervezeti szövetség részére.

1.39 Az NPT-nek korlátozott erőforrások állnak közvetlenül a rendelkezésére. Azonban tanácsadó testületként részt vesz a TÁMOP 2.2.2 programban, és más operatív programokat is áttekint, és javaslatot tesz az életpálya-tanácsadással kapcsolatos fejlesztések szintetizálására, a lehetséges szinergiahatások érvényesítésére. Elvileg katalizátor szerepet tölt be, amelynek során forrásait a magyarországi életpálya-tanácsadási rendszer stratégiai fejlesztésére fordítja.

A jelenlegi szolgáltatási rendszer erősségei és hiányosságai

1.40 Az Európai Képzési Alapítvány 2003-ban kiadott jelentése az alábbiakban határozta meg a magyar pályatanácsadási rendszer *erősségeit*:

- Magyarország szabályozott pályaorientációs szolgálattal rendelkezik az oktatási szektorban, amelynek feladatai, céljai és tananyagai világosak, és számos intézménye van, amely külön helyet biztosít a pályaorientációs és pályatanácsadási tevékenység számára.
- A pályaorientációval kapcsolatos kérdéskörök beépültek az iskolai tantervbe, és a munkával kapcsolatos kérdéseket számos tantervi terület tárgyalja.

²¹ 2010. szeptemberétől azonos felosztásban a 2 delegáltat az NGM adja

²² 2010. szeptemberétől azonos felosztásban a 2 delegáltat a NEFMI adja

- A Nemzeti Pályainformációs Központon és a FIT-eken keresztül szabadon hozzáférhetők a továbbtanulás és a foglalkozások kilátásaival kapcsolatos információk, és általában elmondható, hogy a szolgáltatások korlátlanul és könnyen elérhetők az ügyfelek számára.
- Egyre nagyobb figyelmet fordítanak a veszélyeztetett csoportok speciális pályainformációs és tanácsadási szükségleteire.

Az első megállapítás, amely a feladatok és célok világosságára vonatkozik, kérdéses. A többi azonban alátámasztható, kiterjesztve a harmadik megállapítást a nemzeti pályaaorientációs portálra is.

1.41 Ugyanez a jelentés az alábbi *hiányosságokat* állapította meg:

- A kézikönyvek információtartalma és a szakmaleírások frissítésre szorulnak, különös tekintettel a regionális különbségekre.
- Kevés a jól képzett tanácsadó.
- Nincsenek minőségbiztosítási rendszerek.
- Hiányzik az ágazatok közötti együttműködés.
- Az iskolai pályatanácsadás személyi állománya nem mindig van tisztában a munkaerőpiaci realitásokkal.
- Még fejleszteni kell a pályaaorientációs funkciót is magába foglaló infokommunikációs platform tartalmi részét.
- Egyes veszélyeztetett csoportok, ideértve a fogyatékossgal élő hallgatókat is, még mindig nem kapnak külön figyelmet a pályaaorientáció tekintetében.
- A felnőtt pályaaorientáció fejletlen, és gyakran a munkanélküliekre irányul.

Ezek is nagyrészt alátámaszthatók annyiban, amennyiben az NPT megalakulását és a TÁMOP 2.2.2 programot megelőző helyzetet tükrözik. Még az alábbiakkal egészíthetők ki:

- A jelenlegi jogszabályok szétaprózottak és átláthatatlanok: a különböző törvények nincsenek összehangolva.²³ Ez azért számít, mert Magyarországon a jogszabály fontosabb irányadó a szakpolitika számára, mint néhány más EU tagországban.²⁴
- Az ágazatok között hiányzik az egyetértés a szakterületet jellemző alapkoncepciók definícióját illetően.
- Bár az EU és más nemzetközi szervezetek számos projektet finanszíroztak, ez még mindig nem eredményezett minden állampolgár számára hozzáférhető rendszerszerű szolgáltatásnyújtást.

Az élethosszig tartó tanulás magyarországi SWOT elemzése „a pályaaorientációs és pályatanácsadás gyengeségét” a rendszer egyik hiányosságaként határozta meg.²⁵

²³ Borbély-Pecze, T.B. (2010). A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar

²⁴ Sultana, R.G. (2003). *A pályatanácsadási szakpolitika értékelése 11 csatlakozó és tagjelölt országban*, 35. oldal. Torino: Európai Képzési Alapítvány

²⁵ Oktatási Minisztérium (2006). *Az egész életen át tartó tanulás stratégiája*, 2. oldal, Budapest, Oktatási Minisztérium

1.42 Az ETF jelentés szerint az *előre lépés irányai* az alábbiak:

- Nemzeti és integrált pályatanácsadási stratégia kidolgozása szükséges.
- A formai szabványok hangsúlyozása segítene kialakítani a szolgáltatásnyújtás minőségét.
- A tanácsadást egész életre szóló perspektívában kell szemlélni, a struktúrákat és a szolgáltatásokat pedig ezt szem előtt tartva kell fejleszteni.
- Hatékonyabban kell kiaknázni az infokommunikációs technika kínálta lehetőségeket az egyéni és közösségi szükségletek érdemi kezelésére.
- Szorosabb kapcsolatokat kell kiépíteni a szociális partnerekkel a szolgáltatások nyújtása során.

Mindezeket érdemben kezeli az NPT és/vagy a TÁMOP 2.2.2 program, amelyeket a 3. fejezet tárgyal részletesen.

2. A nemzetközi kontextus

A nemzetközi finanszírozású projektek hatása

2.1 Az 1. fejezet alapján nyilvánvaló, hogy a nemzetközi finanszírozású projektek 1989 óta jelentős hatást gyakoroltak a pályatanácsadási szolgáltatások fejlődésére Magyarországon. A kezdeti időszakban a Világbank és a kétoldalú szerződések finanszírozta projektek lehetővé tették a németországi és a kanadai gyakorlat adaptálását a BIZ modell és a tanácsadóképzés (1.23 bekezdés), illetőleg a Choices (1.24 bekezdés) és a Real Game (1.9 bekezdés) programok formájában. Újabb az EU finanszírozású projektek hazai fejlesztésű képzési programok és eszközök kidolgozását támogatják. Az Európai Szociális Alap (ESZA) által finanszírozott programok közé tartozik a Regionális Fejlesztési Operatív Program 2004-2006 (1.13 bekezdés) és a Humán Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 2004-2008 (1.9 és 1.24 bekezdések). A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 2.2.2 intézkedése a legújabb ezek sorában, és eddig a legjelentősebb is.

2.2 A TÁMOP 2.2.2 Intézkedés tervezése során figyelembe vették a nemzetközi irányelveket és más országok legjobb gyakorlati megoldásait.²⁶ Ez több formában történt.

Az ILO egyezmény

2.3 A fő nemzetközi szakpolitikai állásfoglalás, amelyhez Magyarország mint aláíró hivatalosan igazodik, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) 1975. évi egyezménye az emberi erőforrások fejlesztése érdekében történő pályaválasztási tanácsadásról és szakképzésről. A 3. cikk kimondja, hogy:

- „A tagállamok kötelesek fokozatosan kiterjeszteni pályaválasztási tanácsadó rendszereiket, ideértve a foglalkoztatottságra vonatkozó állandó tájékoztatást is azzal a céllal, hogy átfogó tájékoztatás és a lehető legszélesebb körű útmutató álljon minden gyermek, fiatal és felnőtt rendelkezésére, ideértve a csökkent munkaképességűek és megváltozott munkaképességűek számára szolgáló megfelelő programokat is.”
- „Ez a tájékoztatás és tanácsadás terjedjen ki a foglalkozás kiválasztására, a szakképzésre és az ezzel kapcsolatos oktatási lehetőségekre, a foglalkoztatási helyzetre és kilátásokra, az előmeneteli lehetőségekre, a munkafeltételekre, a munkabiztonsági és egészségügyi feltételekre, valamint a munkavégzés egyéb vonatkozásaira a gazdasági, társadalmi és kulturális élet különböző területein és a beosztások minden szintjén.”
- „Ezt a tájékoztatást és tanácsadást ki kell egészíteni a kollektív szerződésekre és a munkaügyi jogszabályok hatálya alá tartozó valamennyi érdekelt fél jogaira és kötelességeire vonatkozó általános szempontokat tartalmazó tájékoztatással; ezt a tájékoztatást a belső jogszabályoknak és gyakorlatnak megfelelően kell megadni,

²⁶ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról.

figyelembe véve a munkavállalók és munkáltatók érdekelt szervezeteinek szerepét és feladatait.”

2.4 Az egyezmény 2003-2008 közötti magyarországi végrehajtásáról szóló jelentés szerint:

„Magyarországon a pályaválasztási szolgáltatások legnagyobb biztosítója az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és annak regionális szervezetei, azonban a szektorban számos civil és profit-orientált szervezet is jelen van. Néhány munkaerő kölcsönző iroda pályatanácsadási és karriertámogató szolgáltatás nyújt ügyfelei számára. 2008 elején a Szolgálat hét regionális hivatala megközelítőleg 170 képesített pályatanácsadót alkalmazott. A Szolgálat minden évben pályaválasztási kiállítás és állásbörze-sorozatot rendez – korábban minden egyes megyében, jelenleg minden régióban –, amelyek alkalmanként országosan mintegy negyvenezer diákot és tanárt érnek el.

2007 novemberében Magyarország alapító tagként csatlakozott az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózathoz (ELGPN). A belépés és az Oktatási Miniszterek Tanácsának 2004. évi döntése eredményeként 2008 januárjában megalakult a magyar Nemzeti Pályaorientációs Tanács, egy olyan háromoldalú szervezet, amely a pályaorientáció területén történő fejlesztések koordinációjában és szakpolitikai ajánlások elkészítésében játszik kiemelt szerepet. Titkársági feladatait a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal látja el.

Ugyanakkor a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 202/2007 (VII. 31) sz. kormányrendelet, amely kiemelt pedagógiai feladatnak tekinti a felnőtt életre való felkészítést, jelentősen befolyásolhatja az iskolai pályatanácsadás rendszerét. A pályatanácsadás ilyen feladat.”

Az EU határozatai

2.5 További jelentős, Magyarország által aláírt idevágó dokumentum még a Miniszterek Tanácsának életpálya-tanácsadásról szóló két határozata.

2.6 Közülük az első, a 2004. évi,²⁷ az alábbiakat rögzíti:

„A tudás alapú társadalom és az egész életen át tartó tanulás szükségletének megjelenése megköveteli a pályatanácsadási szakpolitika fokozott előtérbe helyezését nemzeti, ágazati, regionális és helyi szinten. A szolgáltatásoknak olyan időszakban és formában kell rendelkezésre állniuk, amely minden állampolgárt arra ösztönöz, hogy egész életén át folyamatosan fejlessze készségeit és kompetenciáit, igazodva a munkaerőpiac változó igényeihez. Ezeket a szolgáltatásokat aktív eszközöknek kell tekinteni, az egyéneket pedig pozitívan kell ösztönözni arra, hogy igénybe vegyék őket.”

A tagállamokat felhívta arra, hogy:

²⁷ Az Európai Unió Tanácsa (2004). *Az életpálya-tanácsadás szakpolitikáinak, rendszereinek és gyakorlati megvalósításának erősítése.* 9286/04 EDUC 109 SOC 234.

„indokolt esetben vizsgálják meg a meglévő pályatanácsadási rendszerüket az oktatási, a képzési és a foglalkoztatási szektorban, annak tükrében, ahogy a Bizottság, az OECD és a Világbank a pályatanácsadási szakpolitikákat értékelte,

- a pályatanácsadási szolgáltatások nyújtása során törekedjenek hatékony együttműködés és koordináció kialakítására a pályatanácsadást végző szervezetek között nemzeti, regionális és helyi szinten annak érdekében, hogy – különösen a veszélyeztetett csoportok részére – szélesítsék a hozzáférést és biztosítsák a szolgáltatás koherenciáját,
- ösztönözzék az iskolákat, a tovább- és felsőfokú tanulást nyújtó intézeteket, a képzési szolgáltatókat arra, hogy mozdítsák elő a reflektív tanulási technikákat és az önálló tanulást annak érdekében, hogy a fiatalokat és a felnőtteket képessé tegyék saját tanulásuk és karrierútjuk hatékony önálló menedzselésére.”

2.7 A második, 2008. évi,²⁸ határozat pedig arra hívja fel a tagállamokat, hogy:

- „a lisszaboni stratégiával, valamint az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködésre irányuló stratégiai kerettel összhangban erősítsék meg a pályaaorientáció szerepét az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó nemzeti stratégiákban,
- adott esetben vizsgálják felül a nemzeti szintű pályaaorientációs szakpolitikákat és gyakorlatokat,
- a nemzeti viszonyokkal és jogszabályokkal összhangban és az állampolgárok egész életen át tartó pályája során az átmenetek megkönnyítése céljából alkalmazzák az alábbi alapelveket:
 1. az életpályamenedzsmen-t-készségek egész életen át tartó elsajátításának ösztönzése;
 2. a pályaaorientációs szolgáltatások elérhetőségének megkönnyítése valamennyi polgár számára;
 3. a pályaaorientációs szolgáltatások minőségbiztosításának megteremtése;
 4. a különböző nemzeti, regionális és helyi szereplők közötti koordináció és együttműködés ösztönzése,
- használják ki az Egész Életen Át Tartó Tanulás Programja és az európai strukturális alapok által kínált lehetőségeket, a tagállamok prioritásaival összhangban.”

A harmadik pontban felsorolt négy tématerület képezte az Európai Pályaaorientációs Szakpolitikai Hálózat későbbi munkájának alapját, amit a határozat támogatott, és amelyben Magyarország aktívan részt vesz.

²⁸ Az Európai Unió Tanácsa (2008). *Az életpálya-tanácsadás fokozottabb integrálása az egész életen át tartó tanulás stratégiáiba*. Az Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Tanács 2905. ülése. Brüsszel, November 21.

Az OECD referencia-indexei

2.8 A fenti 2.6 bekezdésben említett OECD értékelés az életpálya-tanácsadási rendszerek tíz ismérve alapján egy referenciaindex-gyűjteményt ad meg a nemzeti gyakorlat értékeléséhez.²⁹ Ezek a referencia-indexek képezték az ETF³⁰ és a Cedefop³¹ későbbi értékeléseinek – amelyekben Magyarország is részt vett –, továbbá a Világbank³² által végzett értékelés alapját is, valamint megalapozták az ezekre a felmérésekre épülő EU/OECD szakpolitikai kézikönyvet is.³³ A tíz ismérv:

- (a) átláthatóság és könnyű hozzáférhetőség végig az életpálya során, ideértve a különféle tanácskérői igények kielégítésének képességét
- (b) kiemelt figyelem a kritikus átmenetekre az életpálya során
- (c) a különböző szükségleteket és a klienscsoportok eltérő körülményeit megjelenítő rugalmasság és innováció a szolgáltatásnyújtásban
- (d) a rendszeres értékelést és tervezést ösztönző folyamatok
- (e) hozzáférés szakképzett pályatanácsadók által végzett egyéni tanácsadáshoz azok számára és akkor, akiknek és amikor ilyen segítségre van szükségük
- (f) életpálya-építési készségeket fejlesztő programok
- (g) tanulási és munkavállalási lehetőségek megismerése és tapasztalatszerzés a tanulási és munkalehetőségekről azok kiválasztását megelőzően
- (h) garantált hozzáférés olyan pályainformációs és pályatanácsadási szolgáltatásokhoz, amelyek függetlenek konkrét intézmények vagy vállalkozások érdekeitől
- (i) hozzáférés átfogó és integrált oktatási, foglalkozási és munkaerőpiaci információkhoz (pályainformációk)
- (j) az érintett szereplők bevonása.

2.9 További referenciaindex-gyűjteményt képez az a hat szakpolitikai kihívás, amely az OECD értékelés megállapítása szerint minimális figyelemben részesül a legtöbb OECD országban³⁴. Ezek:

- (a) biztosítani, hogy a forrásallokációs döntések kiemelt prioritásként kezeljék az olyan rendszereket, amelyek fejlesztik az önálló életpálya-építési készségeket és a pályainformációkat, továbbá hogy a szolgáltató rendszerek illeszkedjenek az egyéni – rövid és tartós – segítségnyújtás szintjeihez, az egyéni szükségletekhez és körülményekhez, mintsem azt feltételeznék, hogy mindenkinek intenzív egyéni pályatanácsadásra van szüksége

²⁹ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2004). *Pályatanácsadás és állami szakpolitika: a szakadék áthidalása*, 26. és 138. oldal, Párizs: OECD

³⁰ Sultana, R.G. (2003). *A pályatanácsadási szakpolitika értékelése 11 csatlakozó és tagjelölt országban*, Torino: Európai Képzési Alapítvány.

³¹ Sultana, R.G. (2004). *Pályatanácsadási szakpolitika a tudás alapú társadalomban*. Cedefop szintézis-jelentés. Luxemburg: Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala.

³² Watts, A.G. és Fretwell, D. (2004). *A karrierfejlesztést célzó állami szakpolitikák: szakpolitikai stratégiák a pályainformációs és –orientációs rendszerek tervezéséhez a közepes jövedelmű és rendszerváltó gazdaságokban*. Washington, DC: Világbank

³³ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet és Európai Bizottság (2004). *Pályatanácsadás: kézikönyv szakmapolitikusok részére*. Párizs: OECD.

³⁴ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2004). *Pályatanácsadás és állami szakpolitika: a szakadék áthidalása*, 148. oldal, Párizs: OECD

- (b) biztosítani a rendelkezésre álló szolgáltatástípusoknak és nyújtásuk módozatainak nagyobb sokszínűségét – ideértve a személyi állomány sokszínűségének szélesítését is –, az önszorgató módszerek szélesebb körű alkalmazását és az infokommunikációs technika használatának integráltabb megközelítését
- (c) szorosabban együttműködni a pályatanácsadási szakemberekkel annak érdekében, hogy az alap- és magasabb fokú oktatás valamint a képezések jellege támogassa az önálló karriermenedzselési készségek fejlesztését, és a jobb minőségű karrierinformációk és a változatosabb szolgáltatások nyújtását
- (d) megalapozottabbá tenni az állami szakpolitika kialakítását, ideértve a pályatanácsadásra fordított anyagi és emberi erőforrásokra, az ügyféligényekre és a keresletre, az ügyféljellemzőkre, az ügyfélelégedettségre, valamint a pályatanácsadás eredményeire és költséghatékonyságára vonatkozó jobb minőségű adatok gyűjtését
- (e) jobb minőségbiztosítási mechanizmusok kidolgozása és ezek hozzákapcsolása a szolgáltatások finanszírozásához
- (f) erősebb struktúrák kialakítása a stratégiai vezetés számára.

2.10 Ezekre a referencia-indexekre az 5. fejezetben térünk vissza.

További kapcsolódó dokumentumok

2.11 Egy nemrég megjelent értékelésében, Borbély-Pecze hivatkozik az EU globális gazdasági válságot kezelő programjára (Európai Gazdaságélénkítési Terv COM (2008) 800), amely a tudás alapú gazdaság (képzett munkaerő és lakosság) kiépítésében látja a megoldást. Ebbe az irányba hat a Foglalkoztatási Bizottság kezdeményezése („Új munkahelyekhez szükséges új készségek”), valamint a hozzá kapcsolódó 2010 februárjában kiadott szakértői jelentés. E jelentés szintén kiemeli a személyre szabott szolgáltatások fejlesztésének fontosságát a foglalkoztatási helyzet konszolidálásában és a befogadó társadalom erősítésében, amiként mindkét cél számszerűen is megjelenik az EU 2020 stratégiában. Az utóbbi hasonlóan fontos szerepet szán a tanácsadásnak, amikor „A fiatalok lendületben” zászlóshajó kezdeményezés egyik elemeként sorolja fel a pályaaorientációt és –pályatanácsadást.³⁵

2.12 Az „Új munkahelyekhez szükséges új készségek” Szakértői Csoport jelentésének egyik kiemelt megállapítása szerint ahhoz, hogy Európa kilábalhasson a jelenlegi gazdasági válságból, és megerősíthesse egy gazdaságilag sikeresebb és társadalmilag harmonikusabb jövő alapjait, létfontosságú, hogy „előmozdítsa és erősítse a kormány, a munkáltatók és az egyén közös felelősségét a készségekbe történő beruházásért”.³⁶ Ebben a tekintetben az egyén mozgósítása az életpálya-tanácsadás mögött meghúzódó egyik fő érv.

³⁵ Borbély-Pecze, T.B. (2010). *A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei*, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar.

³⁶ „Új munkahelyekhez szükséges új készségek” Szakértői Csoport (2010). *Új munkahelyekhez szükséges új készségek: cselekvés most*, 5. oldal. Brüsszel: Európai Bizottság

3. A fejlesztési program

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv

3.1 Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) 2007-13 Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) a pályaeorientáció szempontjából releváns fejezeteit a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyeli szakmailag és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségen keresztül, az Európai Szociális Alap társfinanszírozza. Ez a minisztérium jellegét tekintve stratégiai, semmint operatív. Az általa biztosított finanszírozás valójában rendszerfejlesztési célú projektfinanszírozás. Munkájának fenntarthatósága végső soron azon múlik, hogy annak eredményei és hatása milyen mértékben integrálódik az érintett operatív minisztériumok folyamatos feladataiba.

3.2 Az ÚMFT 2007-2013-nak kettős célkitűzése van: növelni a nemzeti jövedelmet és közben emelni a foglalkoztatás szintjét. A terv hat terület intézkedéseire terjed ki. Ezek:

- gazdaságfejlesztés
- közlekedésfejlesztés
- társadalmi megújulás
- környezeti és energetikai fejlesztés
- térségfejlesztés
- államreform.

Az életpálya-tanácsadási projekt a TÁMOP 2.2.2 Kiemelt Program, a TÁMOP nagy rendszerébe tagozódik be, amely általános célja a munkaképes korú lakosság munkaerőpiaci aktivitásának növelése.

A TÁMOP 2.2.2 projekt

3.3 A TÁMOP 2.2.2 projektet 2007-ben hagyták jóvá, de csak 2008 szeptemberében indult el. A terv szerint három kétéves fázisban valósul meg. Ennek megfelelően a második fázis 2010. szeptembertől 2012. szeptemberig, az utolsó fázis pedig 2012. szeptembertől 2014. szeptemberig tart. A finanszírozás 85%-át az Európai Szociális Alap, 15%-át a magyar kormány biztosítja. A teljes finanszírozás az első fázisra (2008-2010) 7,3 millió euro volt.

3.4 A projekt alapvető célja „egy országosan fenntartható, szektorokon átívelő, minden életkort kiszolgáló nemzeti pályaeorientációs szolgáltató hálózat kiépítése.” Alapelvei:

- „A pályaeorientáció nem luxusszolgáltatás, hanem a társadalmi befogadást, a jól működő munkaerőpiacot és a képezhetőséget megalapozó és támogató eszköz.
- A pálya-, karriertanácsadást minden állampolgár számára elérhetővé kell tenni.
- Az új pályaeorientációs megközelítés az egész életutat támogató rendszert jelent (Lifelong Guidance: LLG).

- Az új LLG rendszerben megvalósul az intézmények és szakpolitikák közötti koordináció (oktatásügy, művelődés, szociális szféra, munkaügy).³⁷

A projektet az indokolja – mint arra a TÁMOP 2.2.2 Programvezetője rámutat –, hogy „új, de már létező ágazati politikákba szervesen integrált, humán szakpolitika született, amelyet életpálya tanácsadás szakpolitikának nevezünk”.³⁸

3.5 A TÁMOP 2.2.2 projekt négy fő kapacitásfejlesztési elemet tartalmaz:

- életpályatanácsadói hálózat kiépítése
- a pályaaorientációs részfeladatokat ellátó hálózat kiszélesítése
- támogatás az életpályatanácsadók számának növeléséhez
- új webportál

Ezekre külön-külön kitérünk. Emellett a projekt feladata az ország különböző pontjain szervezett pályaválasztási kiállítások (1.26 bekezdés) koordinálása, valamint a FIT-ben is alkalmazott pályainformációs eszközök (szakmabemutató filmek és mappák) frissítése (1.23 bekezdés).

3.6 E mellett a stratégiai operatív munka mellett a Nemzeti Pályaaorientációs Tanács (NPT) feltáró munkát kezdett öt lényeges stratégiai infrastrukturális kérdésben:

- a pályatanácsadók kompetenciái
- a pályaaorientáció jogi szabályozása
- az életpálya-tanácsadás hatása és költséghatékonysága
- az életpálya-tanácsadás teljesítmény-indikátorai
- a felhasználók véleménye.

Bár ez a munka a TÁMOP 2.2.2 projekt indulása előtt kezdődött, szorosan összefügg annak kialakításával, és ennek megfelelően a későbbiekben kitérünk rá ebben a fejezetben. Végül körüljárjuk a TÁMOP és más kapcsolódó kormányzati stratégiák egyéb elemeit, és kitérünk a TÁMOP 2.2.2 projekt következő fázisára vonatkozó tervekre.

Életpályatanácsadói hálózat

3.7 Az életpálya-tanácsadás szakmai megalapozásaként az ÁFSZ-en belül egy új hálózat jött létre, amely 50 hivatásos pályatanácsadóból áll, akik 24 városban és kistéleplésen működnek.³⁹ Eredetileg mindegyiküket két évre bízták meg. Legtöbbjük 35 év alatti, és kettő kivételével mind nők, talán azért, mert az ilyen rövidtávú megbízások kevésbé vonzóak az idős munkavállalók és a férfiak számára.⁴⁰ A működési területek mintegy felén a tanácsadók az ÁFSZ helyiségeiben

³⁷ Borbély-Pecze, T.B., Ilok, M., Kovács, T., Punczman, M., Raposa, B. & Répáczki, R. (2009). *Mindig van választásod – Pályaaorientációs tanácsadók szakmai protokollja*. 4. oldal, Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest.

³⁸ Borbély-Pecze, T.B. (2010). *A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei*, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar.

³⁹ Eredetileg 25 településen működtek, de két szolgálatot összevontak.

⁴⁰ Igaz, a pályatanácsadás elnöiesedésére más európai országokban is figyeltek. Ld. Sultana, R.G. (2004). *Pályatanácsadási szakpolitika a tudás alapú társadalomban*. 76. oldal, Cedefop Panorama Sorozat 85. Luxemburg: Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala

dolgoznak, a többi területen külön helyiségekben. A legtöbb esetben elkülönülnek a FIT-től. Ennél fogva a tanácsadó szolgálat általában tanácsadó helyiségből és csoportszobából áll, és nem rendelkezik olyan helyiséggel, ahol nyitott hozzáférésű pályainformációs anyagok vannak. Ez korlátozza az inkább öninformációs modell felé történő elmozdulás lehetőségét (vö. 4.12 bekezdés). A szolgáltatás saját „márkanévvel” rendelkezik, megkülönböztetendő mind a FIT-től, mind az ÁFSZ regisztrált álláskeresőkre irányuló szolgáltatásaitól.

3.8 A pályatanácsadók munkaidejük 70%-át egyéni és csoportos pályatanácsadásnak szentelik. A célszám: évi 10 000 tanácskérő (az ÁFSZ által megcélzott évi 30 000-en felül) a kétéves időszak során. Az idő fennmaradó 30%-ában rövid akkreditált tréningeket tartanak tanárok, szociális munkások és mások részére, ahol a pályatanácsadás alapjaira tanítják őket.

3.9 Az egyéni és csoportos tanácsadás esetében a pályatanácsadók „egységes irányelvek” szerint járnak el.⁴¹ Ezek az irányelvek munkájuk négy fő aspektusára terjednek ki:

- Egyéni tanácsadás. Ez az ötlépéses modellre alapul (feltárás, tisztázás, analízis, szintézis, megállapodás), amely minimum 3, maximum 6-8 ülést igényel.
- Csoportos tanácsadás. 8-15 fős csoportoknak szánják, és kétféle formában történhet: általában 3-6 ülést igénylő, nagyrészt az egyéni tanácsadásban használthoz hasonló modellt alkalmazó csoportos konzultáció hasonló problémával küzdő egyének részére, és legalább 7 ülést igénylő, strukturált tematikus munkára összpontosító csoportos fejlesztés.
- Kihelyezett programok. Ezek lehetnek osztályfőnöki órákon, karrierbörzéken és –expókon, vagy nyári táborokban tett látogatások, és ide tartozhat még álláskereső klubok és munkahelylátogatások szervezése (az utóbbiak legalább egyórásak, amelyeket egyórás beszélgetés követ).
- Távtanácsadás – telefonon, on-line kapcsolaton vagy e-mailen keresztül. Ezek nincsenek konkrétan meghatározva.

Az irányelvek etikai normákat is magukba foglalnak, úgymint általános etikai normákat a humánszolgáltató szektorban dolgozók részére (pl. személyközpontúság), speciális etikai normákat az életpályatanácsadók részére (pl. titoktartás), az eszközök használatára vonatkozó normákat (pl. validitás), valamint a tanácsadási szolgáltatások dokumentálását érintő normákat.

3.10 A tanárok, szociális munkások és mások részére tartott rövidkurzusok hatnaposak, két háromnapos blokkban szervezik őket. Céljuk, hogy a résztvevőket pályatanácsadási alapismeretekre képezzék az e célból összeállított tízmodulos programban. A modulok többek között kitérnek a pályaismeret fontosságára, az önismeret szerepére, az álláskeresői módszerekre, a Europass használatára, valamint a speciális csoportok (pl. romák, fogyatékos személyek) szükségleteire.

3.11 A pályatanácsadók minden régióban havonta csoportos szupervízióon vesznek részt (csoportonként 5-9 fő), amelyet pszichológus vezet. Két szakmai referens segíti őket. Budapesten havonta „szakmai napokat” tartanak, amelyen kötelező a részvétel: délelőtt a vendégelőadók előadásokat tartanak, délután a szakmai referensek vezetésével esetmegbeszélések zajlanak a

⁴¹ Borbély-Pecze, T.B., Ilok, M., Kovács, T., Punczman, M., Raposa, B. & Répáczki, R. (2009). *Mindig van választásod – Pályaaorientációs tanácsadók szakmai protokollja*. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest

tanácsadók által bemutatott három eset alapján. A tanácsadóknak ezen kívül kötelező olvasmányokat adnak meg, amelyekről a szakmai napokon beszámolnak.

3.12 E tevékenységek monitorozása és értékelése céljából részletes adatokat gyűjtenek. 2009 során összesen 3809 személy vett részt három vagy több ülésből álló egyéni tanácsadáson, míg 3442-en csoportos tanácsadásban részesültek három vagy több ülés keretében. További 268 fő élő on-line beszélgetés, 19 173 ember pedig kihelyezett programok formájában vett részt tanácsadásban. Az ügyfelek jellegéről is gyűjtöttek adatokat, de ezeket még nem dolgozták fel.

3.13 A tanárok, szociális munkások és mások részére tartott rövidkurzusokhoz kötött célszám 2000 résztvevő volt a kétéves időszak során, azonban a végleges szám várhatóan 1200 és 1500 között alakul. Késedelmek merültek fel a felnőttképzési intézményként való akkreditációt illetően és a programokban résztvevő különböző szakemberek eltérő akkreditációs folyamatainak az összehangolása során. Ezek a problémák az óta rendeződtek, így a jövőben az ilyen programok várhatóan könnyebben lebonyolíthatók majd.

Az életpályatanácsadói hálózat kiszélesítése

3.14 Az alaphálózat mellett további 20 munkatárs kapott kétéves megbízást szakterület- és intézményközi koordinátorként. A feladatuk az, hogy együttműködjenek más (a munkaügyi hivatalokban, iskolákban, felsőoktatási intézményekben, civil szervezeteknél és a magán szektorban dolgozó) tanácsadókkal kapacitásfejlesztés és a különböző regionális és kistérségi szintű tanácsadási formák közötti kapcsolatépítés céljából. A cél az, hogy a 7 régióba összevont 20 megye mindegyikében létrejőjenek életpályatanácsadói hálózatok.

3.15 A hálózatok célja az, hogy kiterjedjenek minden olyan szakemberre, akik az életpályatanácsadás potenciális igénybevevőivel a tanácsadáshoz kapcsolódó szerepben dolgoznak. Az utóbbiak közé az alábbi csoportok tartoznak:⁴²

- általános iskolás fiatalok
- pályaválasztás előtt álló fiatalok
- pályakezdő fiatalok
- szülők
- pályavitel megerősítését igénylők
- pályamódosítás előtt álló felnőttek
- álláskereső
- a munkaerőpiacra visszatérők
- munkaképes korú hátrányos helyzetűek.

Kiemelt cél a különböző ágazatokban dolgozó emberek ösztönzése arra, hogy életpályatanácsadókként közös identitást alakítsanak ki.

⁴² Borbély-Pecze, T.B., Ilok, M., Kovács, T., Punczman, M., Raposa, B. & Répáczki, R. (2009). *Mindig van választásod – Pályaorientációs tanácsadók szakmai protokollja*. 20. oldal, Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Budapest.

3.16 Minden egyes hálózati koordinátor feltérképezte a saját területét. Ennek során 3088 tanárt, szociális munkást és másokat interjúvoltak meg, és arra bátorították őket, hogy csatlakozzanak a Tanácsadói Virtuális Közösséghez (3.21. bekezdés). A hálózati koordinátorok ezen kívül helyi személyes találkozókat is szerveztek, amelyek eredményeként további szakmai fejlesztési célú találkozókra, műhelybeszélgetésekre a közös feladatok megosztására és a szolgáltatási palettának a helyi közösség részére történő átláthatóvá tételére kerülhetne sor.

3.17 A jelenlegi projektstruktúra egyik korlátja abban van, hogy elkülöníti a projektnek ezt az elemét az alaphálózat kihelyezett munkájától (3.9 bekezdés). Ez a kihelyezett munka nemcsak a szolgáltatásnyújtáshoz biztosíthatna alapot, hanem a kapacitásfejlesztéshez is. Például, amikor a foglalkozások iskolai tanórák keretében zajlanak, a tanárokat be lehetne vonni megfigyelőként, majd utókövető munkát lehetne végezni velük, hogy beépíthessenek néhány technikát a saját tanítási tevékenységükbe. Azonban a jelenlegi feltételek inkább akadályozzák, semmint elősegítik ezeket a megoldásokat. Ez a projekt két részére vonatkozó eltérő szerződéses feltételeknek köszönhető: az alapszolgáltatásban dolgozó 50 tanácsadót az ÁFSZ foglalkoztatja rövidtávú munkaszerződéssel, míg a kibővített hálózat támogatását kiszervezték azért, hogy megfeleljenek a közbeszerzési előírásoknak. Ennek eredményeként a két csapat különböző helyszíneken található, ami által a szakmai alaphálózat nehezen tekinthető a kibővített hálózat gócpontjának.

3.18 Azonban a kibővített hálózat szervezésében résztvevő 20 embernek sikerült az alaphálózat tréningprogramjaira potenciális résztvevőket találnia. Ezen kívül a szélesebb hálózatba bekapcsolódott partnereket arra is ösztönözni tudták, hogy ha bizonyos kliensek esetében úgy érzik, elérték a kompetenciájuk határát, akkor ezeket a klienseket irányítsák át az alapszolgáltatókhoz. A pályatanácsadók szakmai normáinak tisztázása (ld. a 3.26-3.29 bekezdést lent) elősegíti majd, hogy ezekhez az átirányításokhoz megalapozottabb protokollok álljanak rendelkezésre.

Támogatás az életpályatanácsadók számának növeléséhez

3.19 A pályatanácsadók jelenlegi létszáma elismerten korlátozott ahhoz, hogy az életpályatanácsadási rendszer működését biztosítsa. Ennél fogva támogatás áll rendelkezésre ahhoz, hogy 83 fő szakirányú továbbképzés keretében diáktanácsadó, ill. pályaeorientációs tanár képzettségeket kapjon két egyetemen. Ennek az a célja, hogy kiegészítse az alaphálózat tanárok, szociális munkások és mások részére nyújtott képzési programjait (3.10 és 3.13 bekezdés). Remélhetőleg hosszabb távon a szakmai normák tisztázása (3.26 bekezdés) szilárdabb alapot biztosít az életpálya-tanácsadáshoz kapcsolódó képzési kurzusok bővítéséhez. A cél az, hogy létrejöjjön egy 3000-4500 hivatásos pályatanácsadóból álló mag a lenti 3.28 bekezdésben ismertetett három szinten, akik közül esetleg 1500-an a második és a harmadik szintre lesznek kiképezve. Ezek a célszámok nem szükségletfelmérésen, hanem a meglévő képző programok végzett és felvett hallgatóinak számán alapulnak.

Új webportál

3.20 Jelenleg zajlik egy új Nemzeti Pályaeorientációs Portál (NPP) kialakítása, amely felváltja a mostani portált (1.24 bekezdés). A meglévő portált, amely mind fiatalokra, mind felnőttekre,

valamint tanárookra, szülőkre és pályatanácsadókra (ez utóbbi a Tanácsadók Virtuális Közössége belépési csatorna) egyaránt irányul, az ÁFSZ működteti. Tanfolyamokról, szakmákról tájékoztat, és segítséget nyújt az álláskereséshez. 2008-ban jelentősen frissítették. 2009-ben 300 000 egyedi felhasználó kereste fel a portált, amely szám a TÁMOP 2.2.2 projekt Programvezetője szerint jelentősen növelhető lenne.

3.21 A még feltöltés alatt álló új portál számos innovatív elemet fog tartalmazni (ezek némelyike már beépült a meglévő portálba, hogy azonnal hozzáférhető legyen). Kialakítása a jelentős webportálok széleskörű nemzetközi tanulmányozásán alapult. Főbb elemei az alábbiak:

- E-portfólió, amelyet az állampolgár egyénileg tart fenn jelszavas hozzáféréssel. Célja, hogy a felhasználók nyilvántarthatják képesítéseiket és kompetenciáikat, tárolhassák az önfelméréseik eredményeit valamint az őket érdeklő kurzusokkal és szakmákkal kapcsolatos információkat. Az önreflexió és az önbemutató alapjának tekinthető.
- Kiterjedt adatbázisállomány, amely lefedi az összes oktatási szektort, valamint képzési és elhelyezkedési lehetőséget. Ennek az alapja – első alkalommal ebben a kontextusban – a számos állami szervezettel történő együttműködés, ideértve a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetet és az Oktatási Hatóságot is. Az adatbázisok között szerepel az új FEOR-10 amelynek alapja a Foglalkozások Nemzetközi Osztályozási Rendszere (ISCO-08). A portál előreláthatóan a jövőbeni munkaerőpiaci kereslet előrejelzéseit is tartalmazni fogja annak a munkának az alapján, amelyet a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara és Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézete végez.
- Önfelmérő kérdőívek széles köre (készségekről, érdeklődési területekről, értékekről, munkahely-preferenciákról, és hasonlókról). Jelenleg mintegy 40 rövid kérdőívet dolgoznak ki a különféle célcsoportok részére⁴³, így segítve elő az önmegismerést, valamint 8 hosszabbat, amelyeket a kurzus- és a szakma-adatbázisok lekérdezésekor fognak használni (ld. a 4.17 bekezdést).
- A Web 2.0 technológia használata, ideértve az on-line kapcsolatfelvétel és beszélgetés megkönnyítését, és a Second Life közösségi portál használatának lehetőségét a szakmák felfedezéséhez.
- Tanácsadói Virtuális Közösség. Ez két szinten működik: képzett pályatanácsadók (akik közül eddig 300-400 a regionális hálózatokon keresztül már elérhető, az 50 fős alaphálózaton túl); valamint tanárok, szociális munkások, HR szakemberek és mások. Magába foglal egy sor szakmai módszertani forrást is. Ezen kívül lehetőséget biztosít a szakmai adatok megadására (beleértve képeket, a kínált szolgáltatásokat, a felszámolt díjakat, stb.) hely szerint, így a virtuális közösség tagjai kapcsolatba léphetnek egymással, továbbá nyilvános opcióként lehetővé teszi, hogy a szolgáltatást igénylő végfelhasználó választhasson a pályatanácsadók közül (azaz on-line Sárga Oldalakként működik).

3.22 A virtuális közösség nyilvánosan látható része a távtanácsadási szolgáltatásokhoz kapcsolódik (3.9 bekezdés). A felhasználók megtalálhatják az éppen elérhető tanácsadót, felhívhatják, küldhetnek neki e-mailt vagy cseveghetnek vele – vagy az on-line kommunikáció segítségével személyes találkozót is megbeszélhetnek. Ennek alternatívája, hogy a rendszernek küldenek e-mailt, amelyre a soros elérhető tanácsadó fog válaszolni (néhány más ÁFSZ

⁴³ A superi „életpálya szivárványban” megjelölt szerepeknek és szakaszoknak megfelelően. Ld. Super, D.E. (1980). A pályafejlődés életpálya-szemlélete. *Journal of Vocational Behavior*, 13, 282-298. oldal.

munkatárs is részt vesz ezek megválaszolásában). A kérdéseket név nélkül fel lehet tenni a vitafórumokra a „gyakran ismétlődő kérdések” közé.

3.23 A portál szakmai szekciójának négy funkciója van:

- hálózatépítés a virtuális közösség tagjai között a 3.21 bekezdésben megjelölt mindkét szinten, ami lehetőséget biztosít a legjobb módszerek kicserélésére
- tudástár: hírek, dokumentumtárolás, stb.
- speciális funkciók: tanácsadási esettanulmányok on-line tárolása, ezeknek a naplónak a statisztikai elemzése, stb.
- adminisztratív funkciók.

3.24 A webportál nemcsak a szolgáltatásnyújtás elengedhetetlen része: fontos stratégiai szerepe van egy integráltabb életpálya-tanácsadási rendszer kifejlesztésében is. A rendszer különféle elemeit láthatóbbá teszi egymás számára. Emellett segít összehangolni a rendszeren belüli szolgáltatásokat azzal, hogy közös felhasználású erőforrásokat biztosít a tanácsadó szolgálatok részére, ideértve az e-portfóliót is (amely az egyén engedélyével férhető hozzá).

3.25 Az új portál 2010. szeptemberben lép üzembe, de további új funkciók és tartalom fejlesztése és integrálása zajlik majd a projekt későbbi fázisaiban (2014-ig).

Szakmai normák

3.26 Az NPT égisze alatt megkezdődött a pályatanácsadók nemzeti kompetencia-mátrixának a fejlesztése, ami egy Cedefop vizsgálatban⁴⁴ kidolgozott kompetencia- szempontrendszert, továbbá a Nemzetközi Képzési és Pályaorientációs Szövetség jelenleg fejlesztés alatt álló oktatási és pályatanácsadói akkreditációs követelményrendszerét veszi figyelembe.

3.27 A Pécsi Tudományegyetem Felnőttoktatási és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának az ELTÉ-vel és a gödöllői Szent István Egyetemmel közösen készült szakmai dokumentuma a Wieggersma által kidolgozott ötszintes modellt vette át⁴⁵:

- I. szint: tanácsadás információnyújtás révén
- II. szint: komplex döntési helyzet (több információ nyújtása)
- III. szint: döntéshozatal komoly belső konfliktus mellett
- IV. szint: fokális tanácsadás
- V. szint: pszichoterápia.

E mögött az a megfontolás áll, hogy az I. szinten a tanárok, szociális munkások és mások, a II-III. pedig szinten nem pszichológus végzettségű képesített pályatanácsadók működhetnek, míg a IV. szinten posztgraduális pszichológus végzettségre van szükség, az V. szinthez pedig pszichoterapeuta képesítést magába foglaló orvosi diploma szükséges. A tanácsadási

⁴⁴ Cedefop (2009). *A pályaorientáció professzionalizálása*. Cedefop Panorama Sorozat 164. Luxemburg: Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala.

⁴⁵ Wieggersma, S. (1978). A tanácsadás módszertana: nézőpontok és módszerek a tanácsadás gyakorlati alkalmazásában. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 1(1), 63-80. oldal.

kontinuumon ez a modell a tanárok és a pszichológusok között helyezi el a pályatanácsadókat, és nem veszi figyelembe meg szerepük distinktív jellegét.

3.28 E munkára támaszkodva, Borbély-Pecze⁴⁶ szerint a pályatanácsadók tevékenységének három szintjét lehetne megkülönböztetni:

- Pályainformáció nyújtás. Itt jelennek meg a felnőttképzési tanácsadók/ konzultánsok, rövidtávú pályaeorientációs tanfolyami végzettségekkel rendelkezők (30-120 óra), és külön továbbképzés nélkül a pedagógusok.
- Pályatanácsadás. Szakképzett pályatanácsadó által végzett több egyéni ülésből vagy csoportfolyamatból álló folyamat.
- Pályapszichológiai tanácsadás. ellátásához csak a pszichológus által megszerezhető posztgraduális tanácsadó diplomára, tanácsadást is magába foglaló pszichológus diplomára van szükség.

Ezt a felosztást alkalmazták az életpályatanácsadó hálózat kiszélesítéséhez kapcsolódó felmérő munkához (ld. a 3.16 bekezdést). Borbély-Pecze az „EU-OECD három lépcsős modelljeként” utal erre, de ez jellegében és kihatásaiban nagyon eltér az OECD jelentésben ismertetett modelltől, amely az OECD/EU szakpolitikai kézikönyv alapjául szolgált (ld. a 4.11 bekezdést).

3.29 A pályatanácsadók kompetencia-mátrixába bele kell foglalni mind az alapkompenciákat, mind a konkrét szerepek és ágazatok igényeihez kötődő specifikusabb kompetenciákat. A mátrixot össze kell kapcsolni az etikai és minőségi követelményekkel, aminek a szükségességét az NPT felismerte⁴⁷, amikor az „egységes irányelvekben” a már kidolgozott normákra építkezett (3.9 bekezdés). Az egyik etikai norma, amelyre ki kell térni, ahhoz kapcsolódik, hogy az intézményi önérdék milyen korlátokat szabhat a tanácsadási tevékenység hatáskörének: a példák közé sorolhatók az oktatási intézmények, amelyek meg akarják tartani a hallgatókat, vagy azok a vállalatok, amelyek meg akarják tartani a dolgozókat.⁴⁸

3.30 Amint megállapodás születik ezekről a szakmai normákról, tanácsos azokat összevetni a meglévő magyarországi képzési kurzusokkal (vö. 1.32 bekezdés).

Egyéb stratégiai infrastrukturális kérdések

3.31 A szakmai követelményrendszerhez kapcsolódó munka mellett az NPT további négy stratégiai területen adott megbízást feltáró munkára. Ezek mind az életpálya-tanácsadási rendszer infrastruktúrájának megerősítését alapozzák meg.

⁴⁶ Borbély-Pecze, T.B. (2010). *A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei*, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar.

⁴⁷ A Nemzeti Pályaeorientációs Tanács Szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaeorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról, (2008), 11. oldal, Budapest.

⁴⁸ Ld. Borbély-Pecze, T.B. (2008). Pályatanácsadási szolgáltatások a kötelező oktatás és a szakképzés rendszerében Magyarországon: új trendek és égető kérdések. A mannheimi Alkalmazott Munkaügyi Tudományok Egyetemének „A pályatanácsadás professzionalizációja” c. nemzetközi konferenciájára (Mannheim, április 17-18.) készült előadás. Borbély-Pecze szerint „az OECD jelenlegi terminológiai megkülönböztetései nem tükrözik ezeket a szempontokat”. Azonban az OECD jelentés elismeri az elfogulatlanságot korlátozó bármilyen tényező átláthatóságának szükségességét. Ld. Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2004). *Pályatanácsadás és állami szakpolitika: a szakadék áthidalása*, 135. oldal, Párizs: OECD.

3.32 Az első a pályorientáció jogszabályi környezete. A Princzinger Ügyvédi Iroda készített egy jelentést, amelyben áttekinti a meglévő törvényeket és jogszabályi kereteket. Megállapítása szerint a meglévő jogszabályi háttér „szétagolt és hiányos”, továbbá „az ágazatok közötti koordináció és együttműködés gyenge és rossz hatékonyságú”. A jelentés megjegyzi, hogy „a jog a pályorientációt mint feladatot és szolgáltatást nem normális helyzetként, hanem a krízisbe jutott személy problémájaként kezeli (pl. a pedagógiai tanácsadó feladatai, illetve a munkanélkülieket célzó munkaerőpiaci szolgáltatások közé sorolja)”. Ezen kívül „elszórtan van jelen a szociális ellátórendszerben, és ... nem képez önálló rendszert”. A jelentés néhány lehetséges alternatívát is megjelöl a jövőre nézve.

3.33 A második az életpálya-tanácsadás hatása és költséghatékonysága. A Kopint-Tárki Gazdaságkutató Zrt. a pályatanácsadási szolgáltatások gazdasági hasznáról készült kutatásokat és a kapcsolódó költség-haszon elemzési módszereket vizsgálta meg a tanulmányában.

3.34 A harmadik a pályatanácsadás teljesítmény-indikátorainak kidolgozása. A nemzetközi kutatások áttekintése az ügyfeleknek nyújtott tanácsadást követő elemzések alapján ez a munka az teljesítménymérés hat kiemelt aspektusát tárta fel: önbecsülés, megküzdés, pályaegettség és pályatudatosság, életvezetési készségek, a vezéreltség helye, valamint döntéshozatali kompetencia.

3.35 A negyedik a pályatanácsadás felhasználói megítélése. A BMB Focus fókuszcsoportos vizsgálatot végzett. Ebből például az derült ki, hogy a „karrierépítési tanácsadás” esetében a *karrier* szó szélesebb körben elfogadott, mint a *pálya* szó, amely – paradox módon – úgy tűnt, több idegen asszociációt generált, és ráadásul egyéb jelentéssel is bír, úgymint pl. „vágány”, és inkább műszaki/közlekedési zsargon ize van. A *konzultáns* szó pozitívabb érzést keltett, mint a *tanácsadó*. Sokan kételkedtek abban, hogy ezen a területen egy külső személy valóban tud-e bármilyen segítséget nyújtani, ami kulturális ellenállás mértékét jelzi, amelyet esetleg le kell még küzdeni. A vizsgálat alapozta meg a TÁMOP 2.2.2 projekthez használt logó kiválasztását is, és a továbbiakban a jövőbeni társadalmi marketingterv alapját is képezheti (ld. 4.20 bekezdés).

3.36 A felhasználói megítélésről készült tanulmányra építkezve jelenleg országos ügyfélelégedettség felmérés kidolgozása folyik, amely az oktatás minden alszektorában felméri az egyéni, a csoportos és az elektronikus szolgáltatásokkal való elégedettséget.⁴⁹

Kapcsolódás a TÁMOP más részeihez és más nemzeti stratégiákhoz

3.37 A Nemzeti Pályorientációs Tanács egyik fontos feladata, hogy katalizátorként funkcionáljon a TÁMOP-on belüli és az azon kívüli összes kapcsolódó programmal való kapcsolatépítésben. Mint az 1.39 bekezdésben volt róla szó, a Tanács minden kapcsolódó programot monitoroz és igyekszik felhasználni a stratégiai fejlesztés céljaira. Azonban a jogköre korlátozott: az ÚMFT-n belül nincs hivatalos feladata.

3.38 A TÁMOP részeként a TÁMOP 2.2.2 projekten kívül az életpálya-tanácsadáshoz a TÁMOP 2.2.1 kapcsolódik, amely a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet irányításával a középfokú oktatás utáni pályakövetéssel foglalkozik, valamint a TÁMOP 4.1.3, amely az Educatio

⁴⁹ Cedefop (2009). A szakképzés Magyarországon: országjelentés, 85. oldal. Thessaloniki: Cedefop.

Kft. (állami ügynökség) vezetésével a diplomás pályakövetés rendszerét vezeti be.⁵⁰ Elvileg egy egységes pályakövetési rendszer lenne kívánatos. Azonban az adatvédelmi aggályok akadályozzák a haladást ebbe az irányba.

3.39 A pályakövetést részben az oktatástervezés megalapozása indokolja, részben pedig a pályainformációs és a pályaaorientációs szolgáltatásban való felhasználás. Ez a két indok az oktatástervezés két eltérő megközelítésével kapcsolható össze: az egyik a központi tervezésen, a másik a mind az intézmények, mind a kurzusok felől tájékozott fogyasztói keresletre való reagáláson alapul.⁵¹ Ha az utóbbi megközelítést alkalmazzák, jelentősen megnő a pályainformációk és a pályatanácsadás mint „piacteremtő” tényező szakmapolitikai jelentősége mind az oktatási, mind a munkaerőpiacon belül.⁵² Ebben az esetben a pályakövetési vizsgálatok eredményeit meg kell jeleníteni a TÁMOP 2.2.2 webportálján (3.20-3.25 bekezdés), mégpedig olyan formában, amely révén az egyének megismerhetik és megérthetik saját szükségleteiket. Ezeknek az adatoknak a közzététele intézményenként vagy akár kurzusonként arra is ösztönözheti az intézményeket, hogy több figyelmet fordítsanak hallgatóik karrierátmeneteire, és ezzel jobban támogassák pályatanácsadási szolgáltatásaikat (mint arra az 1.17 bekezdés rámutat).

3.40 A további kapcsolódó elemek közé tartozik a TÁMOP 1.3.1 keretében fejlesztett Virtuális Munkaerőpiac, amely az ÁFSZ továbbfejlesztésének a részét képezi. A TÁMOP 2.2.2 webportál (3.21 bekezdés) keretében fejlesztés alatt álló e-portfólió ennek a szolgáltatásnak a támogatására is ki lesz alakítva. A pályatanácsadás fontosságát a TÁMOP más komponensei is elismerik (pl. felsőoktatás, szakképzési reform, rugalmas képzés). Potenciálisan az is lehetséges, hogy ezek közül több komponenst is átfogó elemként ismerik el, bár úgy tűnik, a program jelenlegi architektúrája nem erősíti ezt a szemléletet.

3.41 Emellett a Munkaerőpiaci Alap (MPA) finanszírozta a Szakiskolai Fejlesztési Programot, amelynek egyik komponense a pályaaorientációra irányul. Újabban az MPA a 15 iskolában zajló többéves, a Fogyatékos Személyek Közalapítványa gondozásában megvalósuló Dobbantó programot finanszírozza, amelynek célja a tanulásból lemorzsolódott fiatalok támogatása egészen 25 éves korukig. A kurzusok csoportos munkát, közösségi munkát, munkakövetést és nyolchetes szakmai gyakorlatot foglalnak magukba, csakúgy, mint szakmai felkészítést 23 szakmacsoportban.

Tervek a következő fázisra

3.42 A TÁMOP 2.2.2 projekt 2010 szeptemberében induló következő kétéves fázisára szóló tervek:

- az ÁFSZ-en belül létrejött alaphálózat fenntartása
- a kibővített pályatanácsadási hálózatok fenntartása
- az intézményi kapcsolatok és a közös módszertani folyamatok erősítése
- a hivatásos pályatanácsadók újabb csoportjának kiképzése

⁵⁰ Educatio (n.d.). *Diplomás karrierkövetés*. Budapest: Educatio.

⁵¹ Ld. Watts, A.G. (2009). *Tanulás a munkahelyekért: a pályaaorientáció és a szakképzés viszonya*, 3. oldal. Párizs: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet.

⁵² Watts, A.G. (1995). A piaci elvek alkalmazása a pályatanácsadási szolgáltatások nyújtására. *British Journal of Guidance and Counselling*, 23(1), 69-81 oldal.

- a TÁMOP 2.2.2 projekt szempontjainak határozottabb megjelenítése az egyetemekkel, szakképzési intézményekkel stb. kötendő, a TÁMOP-ot általánosan érintő szerződésekben
- a webportál folyamatos fejlesztése, ideértve az e-portfólió jelentős korszerűsítését és javítását, továbbá azoknak a terveknek megvalósítását, amelyek szerint a Second Life közösségi portált használják a szakmák felfedezéséhez
- a pályatanácsadói kompetencia-mátrix fejlesztésének befejezése
- az életpálya-tanácsadási rendszer irányításához szükséges teljesítmény-indikátorok kidolgozása
- kontrollcsoportos kutatás a 3.28 bekezdésben említett szinteken végzett szolgáltatások költséghatékonyságáról. Remélhetőleg ez meggyőző bizonyítékokkal támasztja alá a projekt fenntarthatóságát.
- a jelenlegi szétaprózott finanszírozási rendszertől való elmozdulás lehetőségének megvizsgálása, „amelyet öt-hat jogszabály szabályoz, egy egységes platform felé, egyidejűleg a konkrét élethelyzetekhez és intézményekhez (iskola, felsőoktatás, munkaügyi ellátó rendszer, közoktatás/közművelődés, egészségügy, stb.) kapcsolódó szolgáltatásformák megtartása”.⁵³

A finanszírozás összege a második fázisban várhatóan valamivel magasabb lesz, mint az elsőben.

3.43 Előzetes tervek a harmadik fázisra (2012-2014):

- regionális és kistérségi, szektorokon átívelő tervek kidolgozása
- az életpálya-tanácsadási tevékenységek egységes szabályozásának és, ha lehetséges, minden szektor és szint részére egységes finanszírozási mechanizmus ösztönzése.

3.44 Azonban sok múlik a 2010 májusában megválasztott új kormány prioritásain. E jelentés írásának idején ezek még nem voltak világosak. De valószínűnek tűnt, hogy az életpálya-tanácsadásért felelős mindkét operatív minisztérium beépül majd az új „megaminisztériumokba”: az Oktatási és Kulturális Minisztérium a Nemzeti Erőforrás Minisztériumba (amely alá a szociális és egészségügy is tartozik), a Szociális és Munkaügyi Minisztérium pedig a Nemzetgazdasági Minisztériumba.

⁵³ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról. 3. oldal, Budapest.

4. Megoldandó kérdések

Bevezetés

4.1 A projekt legfontosabb kérdése minden más ilyen jellegű projekthez hasonlóan a fenntarthatóság. Ahhoz, hogy a projekt egy magyarországi életpálya-tanácsadási rendszer alapja lehessen, a kialakításra kerülő infrastruktúrát fent kell majd tartani a projekt 2014 végén történő lezárulását követően. A legtöbb kérdés, amelyet a projektnek kezelnie kell, ehhez a hosszú távú feladathoz kapcsolódik. A részletesebb kérdések a következők:

- rugalmasság
- hozzáférés vagy minőség
- központi szolgáltatás vagy decentralizált modell
- jövőbeni finanszírozási modellek
- a webportál
- marketing
- egyéb kérdések

Az alábbiakban mindegyikkel külön foglalkozunk.

Rugalmasság

4.2 A fenntarthatóság kérdésének kezelése során a projekt egyik fő feladata annak megállapítása, hogy a projekt megvalósításának tekintetében milyen mértékig lehetséges a rugalmasság fokozása. Amint azt a 3.1 bekezdésben említettük, a TÁMOP 2.2.2 projektet az Európai Szociális Alap (ESZA) támogatásával az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) többi részéhez hasonlóan a Nemzeti Gazdasági Minisztérium irányítja a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségen keresztül; az elvégzett munka fenntarthatósága azonban attól függ, hogy a projekt eredményeit és hatását milyen mértékben integrálják az érintett operatív minisztériumok – jelen esetben az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM), illetve azok jogutódai, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI) és a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM), ill. azok háttérintézményei – állandó feladatai közé.

4.3 A projekt kétéves szakaszainak kialakításában mindkét operatív minisztérium és a Nemzeti Pályaorientációs Tanács (NPT) is részt vesz. De csak a Szociális és Munkaügyi Minisztérium – mint a TÁMOP 2. Prioritásért felelős irányító minisztérium (amely alá a 2.2.2 projekt tartozik) – vesz részt a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséggel a hivatalos jóváhagyási folyamatban és a haladás monitorozásában. Ezen felül a szerződések nagyon konkrét feltételeket tartalmaznak, rögzítik minden egyes szakasz tevékenységeit és eredményeit, és bármilyen változtatást roppant formális és időigényes eljárás során kell jóváhagyatni: a jelentős változtatások jóváhagyása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség hatáskörébe tartozik. A Programvezető idejének jó részét a hivatalos adminisztratív eljárások emésztik fel.

4.4 Az a tény hogy a projektet a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség irányítja, tovább növeli a bürokráciát. Ez akkor előnyös lenne, ha megkönnyítené a két operatív minisztérium határain átnyúló munkát, vagy a TÁMOP más részeivel való szinergiát, de ez nem így van. A projekt előmenetelét elsősorban az alapján vizsgálják, hogy formálisan eleget tesz-e az eredeti szerződés feltételeinek: a mögöttes indokokra vagy célokra kevés figyelem jut.

4.5 Az elszámoltathatóság érdekében az ESZA által finanszírozott szolgáltatás és a kormány által finanszírozott szolgáltatás élesen elkülönül egymástól. Ez egy fajta „tükör” struktúrát hoz létre, amely megnehezíti annak a folyamatnak a menedzselését, amely az innovációt egy fenntartható szolgáltatásba ötvözi.

4.6 Mindezen tényezők megerősítik az NPT szerepének fontosságát annak biztosításában, hogy a TÁMOP 2.2.2 munkáját továbbra is stratégiai szempontból kezeljék, és hogy az operatív minisztériumokon belül hídként működjön más stratégiák között. Ilyenek például Az egész életen át tartó tanulás stratégiája (amelyben a tanuló áll a középpontban, és amelynek kiemelt területe az életpálya-tanácsadás), a Nemzeti stratégia a szociális védelemről és a társadalmi befogadásról (amelyben az életpálya-tanácsadás jelenleg sokkal inkább implicit, mint explicit kérdés), valamint a (nemzeti Foglalkoztatási Irányelvekhez kapcsolódó) Nemzeti Reformprogram.

Hozzáférés vagy minőség

4.7 A jövőt illető következő fontos kérdés a szolgáltatás nyújtásának a 2008. EU határozatban (lásd 2.7 bekezdés) azonosított két fő aspektusa, a hozzáférés és a minőség közötti kapcsolatra és egyensúlyra vonatkozik. Amint az nemrégiben felvetődött, a két szempont között esetenként némi feszültség áll fenn. Olyan érvek merültek fel, hogy a hozzáférés kiterjesztése társadalmi igazságosság kérdése, és hogy a pályaeorientációval foglalkozó szakembereknek át kell alakítaniuk a minőséggel kapcsolatos elképzeléseiket és gyakorlatukat, hogy ne csak a hozzájuk betérő ügyfelek igényeit vegyék figyelembe, hanem minden olyan állampolgárét, akinek az életük bármely pontján pályaválasztási segítségre van szüksége.⁵⁴ Ugyanezt lehet megállapítani a gazdasági versenyképesség szempontjából az EU lisszaboni célkitűzése kapcsán.

4.8 A Magyarországon jelenleg alkalmazott szolgáltatási modell a hozzáférés rovására inkább a minőségre helyezi a hangsúlyt. A szakmai normák kidolgozása erőteljesen professzionizált modellen⁵⁵ alapul, amelyben karrierrel kapcsolatos tájékoztatást és tanácsadást korlátozott képzettséggel rendelkezők is nyújthatnak, de pályaeorientációt csakis képesített pályaeorientációs szakemberek végezhetnek, pályatanácsadással pedig csak a posztgraduális pályatanácsadói vagy a pályatanácsadásra is kiterjedő pszichológusi végzettséggel rendelkező szakemberek foglalkozhatnak (3.28 bekezdés). Ezen túlmenően a TÁMOP 2.2.2 projekt alapszolgáltatásánál alkalmazott modell előírja, hogy minden egyéni és csoportos tanácsadás legalább három ülésből álljon (3.9 bekezdés). Ennek alapján a TÁMOP 2.2.2 Programvezetőjével elvégzett hozzátétőleges kalkulációból kiderül, hogy egy csak egyéni tanácsadással foglalkozó tanácsadó évi mintegy 150 embert láthat el, míg egy csak csoportos tanácsadást végző hozzátétőleg 660

⁵⁴ Sampson, J.P. (2009). A karrierelmélet gyakorlati megvalósítása: az akaratlan társadalmi igazságtalanság kockázata. A Nemzetközi Képzési és Pályaeorientációs Szövetség konferenciájára készült előadás. Jyväskylä, Finnország.

⁵⁵ Úgy tűnik, az Országos Pályaválasztási Tanácsadó Intézet (OPTI), amely az 1970-es és 1980-as években működött, ezt erősen befolyásolta.

embert tud évente ellátni. Ahhoz, hogy minden állampolgár élete során akár két-három alkalommal tanácsadásban részesülhessen, igen jelentős számú szakemberre lenne szükség.

4.9 A hozzáférés és a minőség közötti kapcsolat vizsgálatakor a különféle intervenciók költséghatékonyságával kapcsolatban hasznos lehet az USA-ban elvégzett meta-analízisek eredményeinek figyelembe vétele. Ezek azt mutatják, hogy amennyiben az a cél, hogy a kliensnek a lehető legrövidebb idő alatt a lehető legnagyobb nyereséget kínálják, akkor a leghatékonyabb intervenció az egyéni tanácsadás. Ha azonban az a kritérium, hogy a tanácsadói erőforrások egy egységére vetítve a lehető legnagyobb nyereséget ériék el a lehető legtöbb kliensnél, akkor más intervenciók, köztük az infokommunikációs technikára alapuló intervenciók, a tantermi intervenciók és a műhelyfoglalkozások sokkal produktívabbnak bizonyulnak.⁵⁶

4.10 Ha Magyarország olyan valódi életpálya-tanácsadási rendszert kíván kialakítani, amely minden állampolgárát támogatja, akkor a munkának arra kell összpontosulnia, hogy az ehhez szükséges szolgáltatási szinteket megállapítsa. Hasznos lehet például a Skóciában kidolgozott ügyfélszegmentációs modell. Ez a modell meghatározza, hogy az életszakaszok és egyéb jellemzők alapján kialakított kategóriákba hány potenciális ügyfél tartozik, majd megállapítja az egyes kategóriáknál alkalmazandó szolgáltatási szintet.⁵⁷

4.11 Ez utóbbival kapcsolatban a skót modell a Floridai Állami Egyetemen kidolgozott differenciált szolgáltatási modellből kiindulva önállóan orientálódó, valamint támogatást illetve intenzív segítséget igénylő ügyfeleket különböztet meg. Ez az a modell, amelyre az OECD jelentés⁵⁸ (vö. 3.28 bekezdés) hivatkozik. A modell⁵⁹ az egyén karrierrel kapcsolatos döntési felkészültsége szerint három szolgáltatási szintet különböztet meg:

- Akikről a folyamat elején úgy ítélik meg, hogy a döntési felkészültségük *magas*, azoknak *önállóan* használható szolgáltatásokat kínálnak: a számukra kialakított pályainformációs helyiségekben illetve weboldalakon minimális segítséggel vagy segítség nélkül kereshetnek, válogathatnak, rendezhetnek és használhatnak erőforrásokat.
- Akiknek a felkészültségét *mérsékeltnek* ítélik, azok rövid időtartamú *támogatott* szolgáltatásokban részesülhetnek: némi segítséget kapnak az erőforrások használatához, amit csoportos foglalkozásokkal egészítenek ki.
- Az *alacsony* döntési felkészültségű kliensek *intenzív* (egyéni esetkezelt) szolgáltatásokat vehetnek igénybe: egyéni tanácsadást, és hosszabb távú csoportos tanácsadást.

4.12 Meg kell jegyeznünk, hogy a floridai modellt úgy tervezték, hogy az öninformációs módszert támogassa, amelynél a központokat olyan nyitott információs térként alakítják ki, ahol a felhasználók a munkatársak különböző mértékű segítségével használhatják az erőforrásokat. Ha

⁵⁶ Whiston, S.C., Sexton, T.L., és Lasoff, D.L. (1998). A karrier-intervenció kimenete: Oliver és Spokane kutatásának reprodukálása és kiterjesztése. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 150-165. oldal.

⁵⁷ Watts, A.G. (2005). *Haladás és potenciál*, 13-14 oldal. Glasgow: Careers Scotland.

⁵⁸ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2004). *Pályatanácsadás és állami szakpolitika: a szakadék áthidalása*, 80. oldal, Párizs: OECD

⁵⁹ A Floridai Állami Egyetem modelljét részletesen leíró kézikönyv: Sampson, J.P. (2008). *Designing and Implementing Career Programs: a Handbook for Effective Practice*. (Karriertámogató programok kidolgozása és megvalósítása: a sikeres gyakorlat kézikönyve) Broken Arrow, OK: National Career Development Association.

az ÁFSZ-en belül felállított alaphálózat (3.7-3.13 bekezdés) a FIT-tel egy helyen működne (1.23, 1.25 bekezdés), akkor lehetővé válna egy ilyen modell felé való elmozdulás. Ha ezek a szolgáltatások a tágabb regionális hálózatok koordinátoraival is egy helyen lennének (amint azt a 3.17 bekezdésben javasoljuk), akkor ezek képezhetnék azoknak a hálózatoknak a gócpontjait, és így módon esetleg más ágazatok szolgáltatásainak a jellegére is befolyást gyakorolhatnának.

Központi szolgáltatás vagy decentralizált modell

4.13 Ez szorosan kapcsolódik a harmadik kérdéshez, vagyis hogy a TÁMOP 2.2.2 projekten belül létrejövő alaphálózat lehet-e egy olyan fenntartható életpálya-tanácsadási szolgáltatás prototípusa az ÁFSZ keretein belül, amely a szakmai gerincét alkotná az ágazati tanácsadási szolgáltatásnak. A szektorsemlegesség a TÁMOP 2.2.2 projekt egyik legfontosabb jellemzője.⁶⁰ A projekt által kialakításra kerülő infrastruktúra számos aspektusát egy decentralizált modellben is meg lehetne őrizni, amelyben az NPT és a webportál integratív befolyással bírna. A jelenleg Új-Zélandon, Skóciában és Walesben működő szolgáltatások vizsgálata azonban megmutatta, hogy mennyire jelentős az a támogatás, amelyet a korosztálysemleges központi szolgáltatási struktúra tud nyújtani.⁶¹

4.14 Ide tartozik az a kérdés, hogy vajon erőteljesebben kell-e szabványosítani az iskolai szolgáltatási modellt, és egyértelműen meg kell-e határozni a pályatanácsadási szakembereknek, valamint az osztályfőnököknek és szaktanároknak az iskolán belül és/vagy kívül betöltött szerepét, illetve hogy engedélyezzék-e az iskolák számára, hogy saját hatáskörükben rendelkezzenek ezekről a kérdésekről. Ehhez kapcsolódik az a kérdés is, hogy miből származik több előny: ha a pályatanácsadási szakembereket az iskolán belül helyezik el (ahol könnyebb velük találkozni, és a tananyaghoz is jobban tudnak kapcsolódni) és/vagy az iskolán kívül (ahol objektívebbek, és közelebb vannak a munkaerőpiachoz).

Jövőbeni finanszírozási modellek

4.15 A negyedik kérdéskör a finanszírozás jövőbeni modelljeihez kapcsolódik. Ezeknek a modelleknek a vizsgálata során öt fő kérdés tisztázása tűnik szükségesnek:

- Milyen mértékben használható fel a szakképzési hozzájárulás (1.21 bekezdés) az életpálya-tanácsadási szolgáltatások finanszírozására.
- Hogyan oszlik meg az oktatási szektor és a foglalkoztatási szektor között az életpálya-tanácsadási szolgáltatások állami finanszírozása.
- Milyen mértékben kell a szolgáltatásokat országos, regionális (7), megyei (20), kistérségi (174) vagy önkormányzati (mintegy 3200) szinten finanszírozni.⁶²
- Milyen mértékben kell az államilag finanszírozott szolgáltatásokat a közigazgatás keretein belül működtetni, vagy kiszervezni.

⁶⁰ Borbély-Pecze, T.B. (2010). *A pályatanácsadás szerepének, tartalmának, művelői körének kiszélesedése és pedagógiai fejlesztésének lehetőségei*, Ph.D. tézis, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai kar.

⁶¹ Watts, A.G. (2010). Nemzeti életkor-semleges pályatanácsadási szolgáltatások. *British Journal of Guidance and Counselling*, 38(1), 31-44. oldal.

⁶² Az elmúlt években a decentralizálás tendenciája érvényesül, válaszul a korábbi centralizált államszocialista modellre. Az oktatási rendszer az egyik legkevésbé centralizált az EU-ban. Bozóki, A. és Simon, E. (2010). Magyarország 1989 óta. In Ramet, S.P. (szerk.): *Közép- és Kelet-Európa politikája 1989 óta*, 220. oldal. Cambridge: Cambridge University Press.

- A munkaadók illetve az egyének által fizetett szolgáltatások szerepe.

4.16 Az ötödik kérdést illetően az a felfogás, amely a Tanácsadói Virtuális Közösség körében kialakult – vagyis, hogy vonják be a magánszektor szakembereit, és tegyék lehetővé, hogy ezek a szakemberek nyilvánosan hirdessék a szolgáltatásaikat (lásd 3.21 bekezdés) –, elvileg élénkítheti a pálya-tanácsadási szolgáltatások piacát, és megmutathatja, milyen potenciállal bír ez a piac. Ebben az összefüggésben fontos megjegyezni, hogy az OECD pályaorientációs jelentése utal rá, hogy bár a pályaorientáció közérdeket is szolgál, ez nem jelenti szükségszerűen azt, hogy minden ilyen szolgáltatást az államnak kellene finanszíroznia. Egyes szolgáltatásokat piaci alapon is lehet nyújtani úgy, hogy azokért az egyén és/vagy a munkaadó fizet.⁶³ Az állam szerepe ennek megfelelően abban áll, hogy ösztönözze a piacot, és (mind a közérdek védelmében, mind pedig a fogyasztói bizalom megteremtése érdekében) minőségbiztosítást nyújtson, valamint ellensúlyozza a piac hiányosságait azáltal, hogy foglalkozik azokkal a szükségletekkel, amelyeknek a piac nem tud eleget tenni, amennyiben ezek közérdeknek számítanak.⁶⁴ A Virtuális Közösség olyan, nemzetközileg számottevő kezdeményezést jelent, amely ösztönzően hat erre a piacra, ugyanakkor a minőséget is biztosítja. Ennek egyik érdekessége, hogy ezt inkább az egyéni tanácsadóknak, és nem annyira magának a szolgáltatásnak a minőségbiztosítása alapján teszi.⁶⁵

A webportál

4.17 Az ötödik kérdéskör a webportálhoz kapcsolódik. Kulcsfontossággal bír a portálon belül megvalósítandó integráció kérdése. Az adatbázist különböző állami hatóságok hozták létre, és az adatok frissítése továbbra is ezeknek a hatóságoknak a feladata lesz. A felhasználók szempontjából azonban számos kritikus kérdés merül fel az adatbázisok közötti átjárás kapcsán: vagyis a kurzusok közötti előrehaladási lehetőségek megmutatását és azt illetően, hogy melyik kurzus milyen szakmához vezet. Az *erőteljes* integrációhoz maximalizálni kell ezeket az átjárásokat; a *gyenge* integrációhoz pedig minimalizálni. Ezen túlmenően, ha az önfelméréseket fel akarják használni az adatbázisok lekérdezéséhez – akár külön, akár additív jelleggel –, ahhoz további adatokra lesz szükség, valamint meg kell állapodni az alkalmazandó megfeleltetési algoritmusokról is. Az elv lehet a felfedezést és a rugalmasságot támogató *bővítés*, vagy a döntéstámogató *szűkítés*. Mindezekhez megállapodásra van szükség a mögöttes elvekről és arról, hogy a további adatok gyűjtése és karbantartása milyen módon történjen.

4.18 A webesített szolgáltatásokkal kapcsolatban az is fontos kérdés, hogy a webportálon belül milyen mértékben legyenek olyan hivatkozások, amelyek segítségével a felhasználó kapcsolatba léphet egy tanácsadóval (ezt szintén lehet minimalizálni vagy maximalizálni); és vajon az ilyen kapcsolatfelvétel az egyéni tanácsadókkal a Virtuális Közösségen, vagy egy olyan telefonos ügyfélszolgálaton keresztül történjen, ahol az erőforrásokkal elméletileg hatékonyabban lehet

⁶³ Az emberek Magyarországon megszokták, hogy fizetnek pl. a nyelvtanulásért, és most a felsőoktatásban bevezetésre kerül a tandíj, a hallgatóknak így állniuk kell a költségek egy részét. Azonban más vizsgálatokból az derül ki, hogy nehézségekbe ütközhet a pályatanácsadás piacosítása úgy, ahogy az ilyen típusú tanácsadás esetében egy piac megkövetelné. Ld. Grubb, W.N. (2004). Egy szakma harmóniában: a piac és az állam szerepe a karrierinformációs és pályatanácsadási szolgáltatásokban. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 4(2-3), 123-139. oldal.

⁶⁴ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2004). *Pályatanácsadás és állami szakpolitika: a szakadék áthidalása*, 121. oldal, Párizs: OECD

⁶⁵ Ebben a tekintetben ez eltér attól a megoldástól, amelyet pl. az Egyesült Királyságban alkalmaznak, ahol a szolgáltatások minőségbiztosítása a Matrix szabványhoz kötött (ld. <http://www.matrixstandard.com>).

gazdálkodni. Amint azt a 3.22 bekezdésben jeleztük, jelenleg olyan névvel szereplő tanácsadókkal lehet telefonon vagy on-line csevegés segítségével kapcsolatba lépni, akik jelzik, hogy az adott időpontban éppen elérhetőek; e-mailt akár az egyéneknek, akár magának a szolgáltatásnak lehet küldeni. Fontos kérdés, amelynek az eldöntésében a magyar tapasztalatok segíthetnek, hogy vajon a tanácsadó ideje, a felhasználó ideje és az interakció minősége szempontjából ez a modell, vagy inkább a telefonos ügyfélszolgálat modellje a költséghatékonyabb.⁶⁶

4.19 Az e-portfólió (3.21 bekezdés) potenciálisan konkrét lehetőséget kínál arra, hogy a tanuló kerüljön az életpálya-tanácsadási rendszer középpontjába, mivel ez egy olyan portálon belül található, amely számos erőforrást kínál a tanulóknak, és emellett elérhetővé teszi a tanácsadókat azok számára, akik igénybe kívánják venni a szolgáltatásaikat. Ha az iskola szisztematikusan meg tudná ismertetni ezt a rendszert a tanulókkal, akkor megerősíthetné az e-portfólió szerepét, és lényegesen növelhetné annak használatát. Ebben a vonatkozásban hasznos lehet a walesi gyakorlat megismerése, ahol a Careers Wales On-Line (CWOL) szolgáltatást nemcsak a karrierutak szempontjából kiemelt tanácsadási eszközként hozták létre, hanem az időbeosztáshoz is ez a legfontosabb adminisztratív eszköz. Ez azt jelenti, hogy a jövőben a CWOL-t valószínűleg minden 14 és 19 év közötti fiatal folyamatosan használni fogja. Mivel ez a hely tárolja a tanulók e-portfólióját és képezi azt a bázist, ahol az önéletrajzukat – és vele együtt saját releváns személyes információforrás-bankjukat – frissítik, megvan az esélye annak, hogy ezt a lehetőséget az iskola befejezése után is használni fogják. Ebben az esetben valóban az élethosszig tartó karrierfejlesztés bázisául szolgálhat, mivel e-portfóliójukat körülveszik más olyan erőforrások, amelyeket támogatás céljából elérhetnek.⁶⁷

Marketing

4.20 A hatodik kérdéskör a marketinghez kapcsolódik. A hálózatépítési tevékenységeket kivéve jelenleg kevés erőfeszítés történik a rendelkezésre álló szolgáltatások marketingjére. Ennek az oka elsősorban az, hogy a rendelkezésre álló erőforrások korlátozott volta miatt az így generált kereslet kielégítését nem látják biztosítottak. A felhasználók körében végzett fókuszcsoport-vizsgálat (3.35 bekezdés) azonban alapul szolgálhatna egy marketingstratégia kidolgozására. A marketingnek a fogyasztói tudatosság és kereslet ösztönzésére gyakorolt hatását nemzetközi bizonyítékok támasztják alá.⁶⁸ Ez fontos lehet, ha Magyarország eleget kíván tenni a 2008. évi EU határozat felhívását, hogy az életpálya-tanácsadási szolgáltatásokat „aktív eszközöknek kell tekinteni, az egyéneket pedig pozitívan kell ösztönözni arra, hogy igénybe vegyék őket” (lásd 2.6 bekezdés).

⁶⁶ Cf. Watts, A.G. és Dent, G. (2006). A „P” betűs szó: produktivitás a pályatanácsadási szolgáltatások nyújtásában. *British Journal of Guidance and Counselling*, 34(2), 177-189. oldal

⁶⁷ Watts, A.G. (2009). *Karrierkialakítások Walesben: értékelés nemzetközi nézőpontból*, 27. oldal. Cardiff: Welsh Assembly Government.

⁶⁸ Watts, A.G. és Dent, G. (2008). Egy nemzeti távtanácsadási szolgálat kialakulása: trendek és kihívások. *British Journal of Guidance and Counselling*, 36(4), 455-465 oldal.

Egyéb kérdések

4.21 További megoldandó kérdést jelentenek az alábbiak:

- Az NPT azt javasolja, hogy a tanácsadók kapjanak támogatást ellássák klienseik érdekeinek képviselőjét.⁶⁹ Lehetne mozgásterük arra is, hogy a rendszerben lévő akadályokról visszajelzést adjanak azok részére, akiknek van hatásköre a lehetőségek szélesítésére.
- Az NPT az életpálya-tanácsadást megelőző tanulás elismerésének fontosságára is felhívja a figyelmet.⁷⁰ A tanácsadó szolgáltatások fontos szerepet tölthetnek be e lehetőségek megjelölésben, vagy akár az ilyen szolgáltatások kezelésében.
- A legfontosabb pályaorientációs terminológia egységesítésére is szükség van. Ezen a területen az NPT vezető szerepet tölthetne be a konszenzus kialakításában.

4.22 Azt is el kell dönteni, hogy a TÁMOP 2.2.2 projekt lezárulását követően mely szervezet(ek)re hárul majd a módszertani irányítás. A szakpolitikai vezetés továbbra is az NPT feladata marad, de szükségesnek látszik egy olyan kutatóközpont felállítása is, amely fenntartaná és kiterjesztené azt a szellemi élvonalat, amelyet jelenleg a TÁMOP 2.2.2 projekt csapata biztosít. Ebbe beletartozhatna a rendszeres monitorozása annak, hogy a tényleges és a potenciális kereslethez képest hogyan alakul a pályaorientációs szolgáltatások mértéke és jellege.

⁶⁹ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról.

⁷⁰ Nemzeti Pályaorientációs Tanács (2008): A Nemzeti Pályaorientációs Tanács szakpolitikai állásfoglalása az uniós követelményekkel harmonizált élethosszig tartó életút támogató (pályaorientációs) tanácsadási/ orientációs nemzeti rendszer kialakításáról.

5. Konklúziók

5.1 A magyar Nemzeti Pályaorientációs Tanács (NPT) munkájához kötődő TÁMOP 2.2.2 projekt bármely ország tekintetében az egyik legszisztematikusabb kísérletnek számít, amely az állampolgárokat egész életükön át támogatni képes életpálya-tanácsadási rendszer infrastruktúrájának kiépítésére irányul. Ennek megfelelően széleskörű nemzetközi érdeklődésre tart számot.

5.2 A projekt kiemelt ismérvei:

- a pályaorientációs nemzeti portál központi jelentősége mint olyan eszköze, amely összefogja a különböző adatbázisokat a végfelhasználói érdekek szerint, középpontba helyezi a felhasználói elektronikus portfóliót, közösen használható erőforrásbázist biztosít a pályaorientációs szolgálatok részére, és ezt a szolgáltatási palettát láthatóbbá teszi mind a maga, mind a nagyközönség számára
- a meglévő ágazati alapú szolgáltatásnyújtás keretein kívül működő életpálya-tanácsadói hálózat kiépítése
- ennek a hálózatnak az összekapcsolása a megyei szintű pályaorientációs szakemberek megerősített hálózatával
- képzés kidolgozása e hálózatok kiszélesítéséhez.

Ezekre a célokra jelentős projekterőforrásokat fordítottak. A projekt irányítása hatékonyan és nagyon szakszerűen zajlik. Az elért eredmények különösen imponálóak a pályázati feltételek szabta megkötések fényében (ld. a 4.2-4.5 bekezdéseket). Azáltal, hogy a Programvezető a projekt során felvetődött több lényegi kérdéstről doktori értekezést írt, szokatlanul mélyreható reflexivitás érvényesül a megvalósítás során.

5.3 A projektben zajló munka szorosan kapcsolódik számos más stratégiai jelentőségű nemzeti kezdeményezéshez, amelyet az NPT indított el. Ezek:

- szigorúbb szakmai követelményrendszer kidolgozása az életpálya-tanácsadás számára, ideértve a pályatanácsadást végző szakemberek nemzeti kompetencia-mátrixát is,
- a pályaorientáció jelenlegi jogszabályi háttérének és az erősítését segítő lehetőségeknek a feltárása,
- az életpálya-tanácsadás hatását és költséghatékonyágát alátámasztó nemzetközi bizonyítékok tanulmányozása és a projekt következő fázisában egy erre irányuló nagyszabású empirikus kutatás megtervezése,
- az életpálya-tanácsadás teljesítmény-indikátorainak kidolgozása,
- előzetes fogyasztói kutatás a pályatanácsadás felhasználói megítéléséről, valamint minden oktatási alágazatot lefedő országos fogyasztói elégedettség felmérés tervezése.

5.4 Összességükben, ezek a kezdeményezések felölelik az életpálya-tanácsadás mind a tíz komponensét, amelyet az OECD-értékelés meghatároz (2.8 bekezdés). Ezen kívül érdemi választ

adnak a szemlében kiemelt hat szakpolitikai kihívás többségére. Az utóbbiak közül az első kettő igényel további figyelmet. Ezek:

- biztosítani, hogy a forrásallokációs döntések kiemelt prioritásként kezeljék az olyan rendszereket, amelyek fejlesztik az önálló karriermenedzselési készségeket és a karrierinformációkat, továbbá hogy a szolgáltató rendszerek illeszkedjenek az egyéni – rövid és tartós – segítségnyújtás szintjeihez, az egyéni szükségletekhez és körülményekhez, mintsem azt feltételeznék, hogy mindenkinek intenzív egyéni pályatanácsadásra van szüksége,
- biztosítani a rendelkezésre álló szolgáltatástípusoknak és nyújtásuk módozatainak nagyobb sokszínűségét – ideértve a személyi állomány sokszínűségének szélesítését is –, az önsegítő módszerek szélesebb körű alkalmazását és az infokommunikációs technika használatának integráltabb megközelítését.

5.5 Ez a két kérdés kiemelten fontos a projekt által fejlesztett infrastruktúra fenntarthatóságának vonatkozásában. A projekten belül a megvalósítás jelenlegi modellje erősen professzionizált mintára épül, amelyben magasan kvalifikált pályatanácsadó szakemberek forrásigényes és ezért költséges beavatkozásokat végeznek. Az ilyen intervenciók elérhetővé tétele minden állampolgár számára az életük során két vagy akár három alkalommal tetemes erőforrásokat emészt fel, és talán irreális, ha jelentős részt állami forrásból akarják finanszírozni.

5.6 Olyan ügyfélszegmentációs modell kidolgozására van szükség, amellyel minden állampolgár esetében megbecsülhetők a pályafejlődéshez szükséges beavatkozások az életút során, és amely a forrásigényes intervenciók mellett a lehető legnagyobb hangsúlyt fekteti az iskolai tanterven belüli intervenciókra, miközben maximálisan kiaknázza a pályaeorientációs portált és a pályainformációs központokat. Az életük adott szakaszában intenzív egyéni segítségre szorulókat kiszolgáló modell kialakítása mellett tisztázni kell, hogy a pályaeorientációs szakemberek milyen szerepet töltenek be ezeknek az intervencióknak a támogatásában.

5.7 A megfontolást igénylő egyéb potenciális fejlesztési területek az alábbiak:

- a projekt további fázisainak irányítása úgy, hogy biztosítsa egy fenntartható struktúra kifejlődését,
- a pályatanácsadó szolgálat irodáinak a FIT központok mellé (vagy azok közelébe) és a szélesebb regionális hálózatok koordinátorai mellé telepítése, ezáltal gócpontok létrehozása a szélesebb hálózatok számára,
- egy olyan finanszírozási modell lehetőségének a megvizsgálása, amely révén fenntartható ez az alapszolgáltatás minden korosztályt ellátó életpálya-tanácsadási szolgáltatásként, támogatva a különféle ágazatokban működő helyi szintű pályatanácsadási szolgáltatókat (ideértve a minőségbiztosított, térítéses alapon működő magán szolgáltatókat is),
- webesített/telefonos távtanácsadás szükségességének és relatív költséghatékonyságának megvizsgálása,
- a végfelhasználók érdekeit szem előtt tartva a pályaeorientációs portál minél nagyobb fokú integrálása, biztosítva, hogy az iskolaidő alatt a portálon minden fiatal kialakíthassa elektronikus portfólióját, amely alapforrásként fogja támogatni majdani élethosszig tartó karrierfejlődésüket,

- marketingstratégia kidolgozása, amely az állampolgárokat karrierjük fejlesztésére ösztönzi, és tudatosítja bennük az ehhez támogatást nyújtó életpálya-tanácsadás kínálta erőforrásokat,
- kutatóközpont létrehozása a jelenlegi TÁMOP 2.2.2 projektet megvalósító csapat által biztosított szellemi élvonal fenntartásához és kiterjesztéséhez.

Melléklet: A helyszíni látogatás programja

2010. május 17., hétfő

08.00-09.30: Találkozó a szakszervezetek és a munkaadói szövetségek képviselőivel
Borbély Szilva, MSZOSZ (az NPT-ben a munkavállalók képviselője)
Zsoldosné Csaposs Noémi, Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége (az NPT-ben a munkaadók képviselője)

10.00-11.30: Oktatási és Kulturális Minisztérium, Közoktatási Államtitkárság –
Szüdi János, helyettes államtitkár
Kléz Tibor, főosztályvezető
Brassói Sándor, főosztályvezető helyettes
Gaál Edit, nemzetközi képviselő

13.30-15.30: Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Foglalkoztatási és Képzési Szakállamtitkárság
Weinper Mária, főosztályvezető, Szakképzési Főosztály

2010. május 18., kedd

08.15-10.00: Oktatási és Kulturális Minisztérium, Felsőoktatási Államtitkárság –
Veres Pál, vezető szakértő
Horváth Tamás, igazgató, Felsőoktatási Főosztály, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.
Kiss Paszkál, külső szakértő, ELTE

10.30-12.00: Európai Szociális Alap Nonprofit Kft.
Horváth Noémi, programvezető

13.00-14.30: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Humán Erőforrás Programok Irányító Hatósága
Kocsorné Kőházi-Kis Eszter, programvezető

15.00-17.00: ELTE, Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Találkozó a pályatanácsadás területén működő szakmai szövetség képviselőivel és tanácsadótrénerekkel
Kiss István, életpálya-tanácsadási szakértő, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Tanszék
Karner Orsolya, pszichológus, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Tanszék
Kenderfi Miklós, docens, Szent István Egyetem, Gödöllő Gazdaság – és Társadalomtudományi Kar Pályatervezési és Tanárképző Intézet
Puskás-Vajda, elnök, Felsőoktatási Tanácsadási Egyesület
Lisznyai Sándor, ügyvezető elnök, Felsőoktatási Tanácsadási Egyesület
Fejér Noémi, Kontakt Alapítvány

2010. május 19., szerda

Utazás Győrbe

Helyszíni látogatások az egész életen át tartó tanulás nemzeti stratégiáinak folyamatos fejlesztésére létrejött osztrák, magyar, szlovák határmenti projekt szervezésében

10.20-12.10: Látogatás a győri Pályatanácsadó Központban
Sörös Ferenc, pályatanácsadó, Pályatanácsadó Központ
Kovács Vanda, Híd Ifjúsági Információs és Karrierközpont
Buzál Henrietta, ifjúsági képviselő, Polgármesteri Hivatal

13.30-14.50: A győri Széchenyi Egyetem Öregdiák és Karrier Irodájának meglátogatása
Tamándl László, irodavezető, Öregdiák és Karrier Iroda

15.10-16.30: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Győr
Pethő Lajos, regionális koordinátor, 4M
Gosztonyi Eszter, Magyar Máltai Szeretetszolgálat

2010. május 20., csütörtök

Részvétel az egész életen át tartó tanulás nemzeti stratégiáinak folyamatos fejlesztésére létrejött osztrák, magyar, szlovák határmenti projekt értekezletén Győrben

Utazás Budapestre

2010. május 21., péntek

08.30-09.00: Találkozó dr. Soós Adriannával, az NPT elnökével

09.00-12.30: Találkozó a TÁMOP 2.2.2 irányító csapatával
Borbély-Pecze Tibor Bors
Kovács Tibor
Kustán Péter
Répáczki Rita